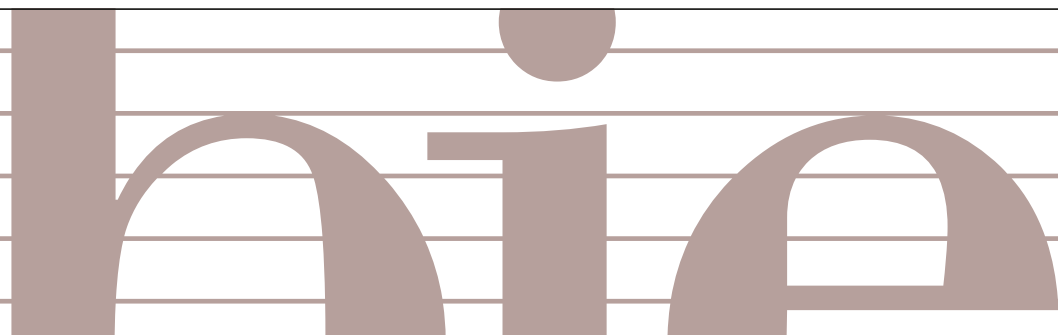

BIBLIOTEKA I EDUKACJA

Elektroniczne czasopismo Biblioteki Głównej
Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

ISSN 2299-565X

**BIBLIOTEKI
W CZASIE KORONAWIRUSA**

2020 nr 18

BIBLIOTEKA I EDUKACJA

2020 nr 18

bie

BIBLIOTEKA I EDUKACJA

Elektroniczne czasopismo Biblioteki Głównej
Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

ISSN 2299-565X

redaktor prowadzący numeru
Joanna Kołakowska

**BIBLIOTEKI
W CZASIE KORONAWIRUSA**

2020 nr 18

Rada programowa

dr hab. prof. UP Hanna Batorowska, Instytut Bezpieczeństwa i Edukacji Obywatelskiej, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska
mgr Krystyna Drożdżewicz, Biblioteka Pedagogiczna w Skawinie, Polska
Laudalina Esteireiro, Biblioteca Central da Biblioteca, Arquivo e Museu Universidade dos Açores, Ponta Delgada, Portugalia
dr Güssün Güneş, Central Library, Department of Information and Records Management, Marmara University, Sztambuł, Turcja
Shai Inbar, Central Library, Levinsky College of Education, Tel Awiw, Izrael
dr Lidia Ippoldt, Biblioteka Pedagogiczna w Skawinie, Polska
dr Luc Leguerinel, Instytut Neofilologii, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska
dr Małgorzata Niziołek, Instytut Neofilologii, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska
dr hab. Maria Pidłypczak-Majerowicz, Polska
Beth Posner, Library Resource Sharing, The Graduate Center of the City University of New York, Stany Zjednoczone Ameryki
dr Stanisław Skórka, Biblioteka Główna, Instytut Nauk o Informatyce, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska
dr Bogumiła Twardosz, Biblioteka Główna, Uniwersytet Artystyczny w Poznaniu, Polska
dr Renata Zając, Biblioteka Główna, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Redaktor naczelny

mgr Ewa Piotrowska, Biblioteka Główna, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Redaktor prowadzący numeru

mgr Joanna Kołakowska, Biblioteka Główna
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Redaktorzy

mgr Renata Ciesielska-Kruczek, Instytut Neofilologii, Filologia Angielska,
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska
mgr Maria Stachnik, Instytut Neofilologii, Filologia Romańska,
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Korektorzy

mgr Agnieszka Folga, Biblioteka Główna, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska
mgr Aleksandra Więk-Rutkowska, Biblioteka Główna, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie,
Polska

Opracowanie graficzne i łamanie

mgr Barbara Krasieńska, Biblioteka Główna, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska
mgr Bartłomiej Siedlarz, Biblioteka Główna, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Administrator

mgr inż. Miroslav Uram, Biblioteka Główna, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

Czasopismo jest dostępne na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe (CC BY 4.0).

Publikacja recenzowana.

ISSN 2299-565X

Wydawca

Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego
30-084 Kraków, ul. Podchorążych 2
tel. (12) 662-63-61, fax (12) 637 22 43
strona: <http://www.bg.up.krakow.pl/newbie>

Spis treści

Od redakcji (Joanna Kołakowska)	9
---	---

ARTYKUŁY

Biblioteka 2020. Zderzenie wizji z rzeczywistością (Renata Ciesielska-Kruczek)	15
Biblioteka Politechniki Poznańskiej w czasie pandemii (Karolina Popławska, Małgorzata Furgał)	23
Szkolenia dla studentów Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie w czasie trwania pandemii w roku akademickim 2020/2021 (Pracownicy Oddziału Informacji Naukowej)	29

DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA BIBLIOTEK

Źródła do badań nad Polonią w USA w pierwszej połowie XX w. (Ewa Piotrowska)	41
---	----

WYDARZENIA

Wykorzystanie internetowych narzędzi edukacyjnych na przykładzie platformy Wordwall podczas Małopolskiej Nocy Naukowców w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie (Joanna Kołakowska)	55
--	----

SPRAWOZDANIA

Światowy Tydzień Przedsiębiorczości w Uniwersytecie Pedagogicznym im. KEN w Krakowie — spojrzenie HR na zarządzanie talentami (Monika Kołakowska-Kowalska, Bożena Stanio)	63
Zaufanie — jako najwyższa wartość w pracy. Sprawozdanie ze spotkania Polskiego Stowarzyszenia HR Business Partner (Monika Kołakowska-Kowalska, Bożena Stanio)	69

REKOMENDACJE

Świat cyfrowej humanistyki (Renata Ciesielska-Kruczek)	77
Informacje o autorach	81

Joanna Kołakowska
Redaktor prowadzący numeru

Od redakcji

Z przyjemnością przekazujemy w Wasze ręce kolejny numer czasopisma „Biblioteka i Edukacja”. Z okazji Świąt Bożego Narodzenia, w tym trudnym okresie, życzymy Państwu ciepłych, spokojnych i szczęśliwych chwil w gronie Bliskich, pełnych miłości i radości. Nowy Rok niech obdaruje Was szczęściem, pomyślnością i spełnieniem marzeń.

Publikacja Renaty Ciesielskiej-Kruczek składa się z dwóch części. Pierwsza przedstawia wizję świata bibliotek w roku 2020 w oparciu o publikację Josepha Janesa *Library 2020: Today's Leading Visionaries Describe Tomorrow's Library*. Utrudniona działalność bibliotek w 2020 r. została omówiona na podstawie 70 kwestionariuszy wypełnionych przez bibliotekarzy z Włoch, Irlandii, Argentyny, Stanów Zjednoczonych Ameryki oraz Chin. Celem badania było zrozumienie wpływu pandemii na biblioteki oraz refleksja nad przyszłością.

Artykuł Karoliny Popławskiej oraz Małgorzaty Furgał dotyczy działalności Biblioteki Politechniki Poznańskiej w okresie pandemii Covid-19. Autorki zaprezentowały w jaki sposób zostały przeorganizowane dotychczasowe zadania, omówiły nowe rozwiązania i ich zastosowanie. Wypożyczalnia obsługiwała użytkowników biblioteki mailowo i telefonicznie. Wstrzymano naliczanie opłat za nieterminowe zwroty, a prolongaty odbywały się automatycznie. Czasowo wprowadzono nową procedurę zapisu do biblioteki, polegającą na wysłaniu osobie zainteresowanej regulaminu i skanu karty bibliotecznej. W Czytelni wiele zadań odbywało się online, m.in. usługa „Zamów kopię”. Skanowano również fragmenty książek, czasopism i norm dostępnych dotychczas tylko w czytelni. Przygotowano także kurs e-learningowy „Umiejętności informacyjne” dla studentów III roku studiów stacjonarnych pierwszego stopnia, który został udostępniony na uczelnianej platformie e-learningowej.

Pracownicy Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie omówili w swojej publikacji proces tworzenia szko-

leń zdalnych oraz przejścia w okresie trwania pandemii na formę kształcenia zdalnego dla studentów I roku studiów stacjonarnych, I roku studiów uzupełniających magisterskich oraz studiów niestacjonarnych. Warto podkreślić, że dla każdego trybu studiów zostały przygotowane odrębne zajęcia. Szkolenia w przeważającej części były realizowane dwuetapowo: pierwszy etap to lekcja przeprowadzana na platformie Teams, a drugi to wykonanie przez studentów testu na platformie Moodle. Warto podkreślić, że test przygotowany dla studentów studiów magisterskich uzupełniających zawierał przede wszystkim pytania sprawdzające umiejętność wyszukiwania informacji bibliograficznych w katalogach i bazach danych, zarówno polskich, jak i zagranicznych oraz optymalnego wykorzystania baz danych w celu pozyskania danych bibliograficznych.

W artykule Ewy Piotrowskiej zostały omówione kolekcje cyfrowe dotyczące życia polskich emigrantów w USA w pierwszej połowie XX w. Autorka skupiła się na materiałach dotyczących Polonii zamieszkałej w mieście Milwaukee. W bibliotece uniwersyteckiej w Milwaukee znajdują się unikalne fotografie pozwalające zobaczyć, jak żyła Polonia na początku XX w. Następna to Ellis Island Foundation posiadająca bazę danych, która pozwala osobom zainteresowanym swoimi przodkami na poszukiwanie członków rodzin, którzy przylecieli do Nowego Jorku w latach 1820-1957. Z kolei National Archives and Records Administration (NARA) jest agencją, która ma na celu ochronę i przechowywanie dokumentów historycznych i rządowych. Jej zadaniem jest także zwiększenie publicznego dostępu do zasobów wchodzących w skład Archiwów Narodowych USA.

Publikacja Joanny Kołakowskiej dotyczy wykorzystania internetowego narzędzia edukacyjnego platformy Wordwall. Zawiera informacje dotyczące zastosowania zasobów Wordwall na konkretnym przykładzie w teleturnieju pt. „Biblioteka i książka”, podczas Nocy Naukowców. Treści zostały zaprezentowane w formie zabawy — quizu z dodatkowymi rundami, punktami za czas i kołami ratunkowymi. Omówiona została podstawowa, bezpłatna wersja platformy.

W artykule nawiązującym do kolejnej edycji Światowego Tygodnia Przedsiębiorczości, realizowanego na Uniwersytecie Pedagogicznym, Monika Kołakowska-Kowalska i Bożena Stanio przedstawiły treści z webinarium na temat zarządzania talentami i tematyki *personal branding*, które odbyło się w dniu 18 listopada 2020 r. Autorki prowadziły spotkanie dla studentów Akademii Górniczo-Hutniczej i Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie. W jego trakcie poruszyły tematykę dbania o własny wizerunek w rozumieniu rozwijania kompetencji oraz mocnych stron istotnych dla przyszłych pracowników. Przedstawiły termin *personal branding* jako możliwości rozwoju cech i umiejętności przedsiębiorczości z perspektywy budowania własnej marki. Omówiły także pojęcie talentów wg modelu Gallupa oraz grup osób o tzw. wysokim potencjale, High Potentials (HIPo). W trakcie webinarium przedstawiono również poszczególne etapy programu Talent Management.

W kolejnej publikacji Trenerzy HR Business Partner Monika Kołakowska-Kowalska oraz Bożena Stanio zdały relację ze spotkania członków Polskiego Stowarzyszenia HR Business Partner, które miało miejsce 30 listopada 2020 r. Tematyka dotyczyła szeroko pojętego zaufania w miejscu pracy i jego wartości. Autorki omówiły badania prowadzone przez Paula J. Zaka, dotyczące budowania kultury zaufania. Na podstawie teorii Paula J. Zaka wyróżniono i przedstawiono 8 czynników wpływających na zaufanie. Wysunięto również tezę, że „pracownicy w organizacjach o wysokim stopniu zaufania są bardziej produktywni, mają więcej energii w pracy, lepiej współpracują i pozostają z pracodawcami dłużej”.

ARTYKUŁY

Renata Ciesielska-Kruczek

Biblioteka Filologii Angielskiej
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Biblioteka 2020. Zderzenie wizji z rzeczywistością

Streszczenie: Artykuł podzielony jest na dwie części, z których pierwsza przedstawia wizje i przepowiednie, jaki będzie świat bibliotek w roku 2020 (na podstawie wydanej w 2013 r. publikacji Josepha Janesa *Library 2020: Today's Leading Visionaries Describe Tomorrow's Library*). Z kolei zderzenie wyobrażeń z rzeczywistością 2020 r., roku globalnej pandemii, poznamy dzięki opisom działalności bibliotek we Włoszech, Irlandii, Argentynie, Stanach Zjednoczonych Ameryki i Chinach. **Słowa kluczowe:** COVID-19 i biblioteki, biblioteki świata, praca zdalna, usługi techniczne, usługi zdalne, bibliotekarze, biblioteki cyfrowe.

Artykuł prezentuje zderzenie wyobrażeń czołowych wizjonerów opisujących „bibliotekę jutra”, które zostały zawarte w wydanej w 2013 r. publikacji Josepha Janesa *Library 2020: Today's Leading Visionaries Describe Tomorrow's Library*¹, z rzeczywistością. Natomiast faktyczny stan działalności bibliotek w roku 2020 przedstawiony został na podstawie relacji i opracowań omawiających biblioteki we Włoszech, Irlandii, Argentynie, Stanach Zjednoczonych Ameryki i Chinach.

Wizja sprzed kilku (zaledwie) lat... na podstawie 30 esejów opublikowanych w 2013 r.

Joseph Janes zwrócił się do trzydziestu liderów wszystkich typów bibliotek i osób spoza bibliotekarstwa, aby opisali swoje wizje biblioteki w 2020 r. Jedyne sugestie dla autorów brzmiały: „Bądź śmiały, bądź inspirujący, bądź pełen nadziei, bądź prawdziwy, bądź prowokacyjny, bądź realistyczny, bądź przygnębiający, bądź lekki, bądź rozważny, bądź zabawny..., bądź sobą i na miłość boską, nie bądź nudny”. Gdyby tylko wiedzieli! [mój emocjonalny komentarz]. Dlaczego redaktor wybrał taką datę? Odpowiedź zawarta jest w stwierdzeniu, że 2020 jest rokiem „na tyle odległym, że coś ekscytującego może się wydarzyć, ale nie tak wybiegającym w przyszłość, żeby trzeba by było w nim zakładać kosmicz-

¹ Janes Joseph, *Library 2020: Today's Leading Visionaries Describe Tomorrow's Library*, Lanham 2013.

ne kombinezony i przemieszczać się poduszkowcami”. W książce eseje pogrupowane zostały w sześć tematycznych sekcji: *zbiory*, *ludzie*, *społeczność*, *miejsce*, *przywództwo* oraz *wizja*.

Joseph Janes we wstępie do zbioru esejów *Library 2020* uznaje za pewnik, że 2020 będzie: rokiem przestępnym, rokiem wyborów prezydenckich (w USA się odbyły), emocji związanych z Letnimi Igrzyskami Olimpijskimi (nie odbyły się, zostały przeniesione).

Większość autorów pierwszego bloku tematycznego (*zbiory*) rozważa efekt digitalizacji książek na dużą skalę, rolę bibliotek i zmiany funkcji bibliotekarzy. „Zirytowany bibliotekarz” dzieli się z czytelnikami obrazem świata bibliotek, w których nie ma już zbiorów dostępnych do wypożyczania. Przewiduje przyszłość, w której książki elektroniczne, filmy i muzyka będą tak zabezpieczone restrykcyjnymi licencjami, że dystrybucja tych pozycji przez biblioteki będzie niemożliwa. Z kolei Kristin Fontichiaro opisuje tętniącą życiem przyszłość w 2020 r., w której biblioteki będą „miejszem dla twórców”, miejscem spotkań społeczności, wspólnego tworzenia i uczenia się od siebie nawzajem.

Druga sekcja dotyczy najważniejszego zasobu: *ludzi*. Warto w niej zwrócić uwagę na esej Stephena Abrama, stwierdzającego że „biblioteka w 2020 roku będzie wszędzie”, a rola bibliotekarzy zmieni się w specjalistów dostarczających programy i skupiających się na indywidualnej pomocy swoim użytkownikom. Wieszcz, że nadchodzi kres funkcji biblioteki jako repozytorium książek. Courtney Greene wylicza szeroki wachlarz możliwych usług wykonywanych przez bibliotekarzy i podkreśla „trwałą wartość ich pracy”, w której „służenie i wspieranie społeczności” niezależne będzie od zmian technologicznych. Autorki Lubić Abram i Marie Radford widzą bibliotekę w 2020 r. dostępną z dowolnego miejsca za pośrednictwem coraz większej liczby aplikacji mobilnych, podkreślając potrzebę, aby bibliotekarze stali się liderami technologicznymi. Sekcję zamyka tekst Jamesa Rosenzweiga: wizja biblioteki jako „bazy informacji”, a bibliotekarzy — „przewodników” po niej.

Eseiści rozmawiający o bibliotece roku 2020 w kontekście *wspólnoty* używają określeń: „niezbędna”, „tętniące życiem centrum społeczności”, „Twój najlepszy przyjaciel”. Biblioteki wszystkich typów chcąc zachować znaczącą rolę w społeczeństwie, muszą reagować na potrzeby swoich użytkowników, być czynnikiem zmian technologicznych. Omawiając pojęcie biblioteki jako *miejsca*, eseisci zgodnie stwierdzili, że fizyczne budynki pozostaną lub wzrosnie ich znaczenie, ale usługi biblioteczne powinny istnieć równolegle na płaszczyźnie wirtualnej. Biblioteki muszą świadczyć usługi wszędzie tam, gdzie i kiedy tylko czytelnicy sobie życzą, zwłaszcza udostępnić zasoby użytkownikom telefonów komórkowych.

Kolejne sekcje omawiają *przywództwo* i *wizję*. Mary Ann Mavrinac twierdzi, że biblioteki muszą uznać potrzebę zmian, zanim dokona się postęp, a Daniel Chudnov opisuje inną, mroczną przyszłość, przedstawiając biblioteki w roli „dostawcy” treści cyfrowych. Ostatni esej, autorstwa Josepha Janesa, podkreśla

że biblioteki muszą ciągle zapewniać swoje społeczności jak świadczone przez nich usługi są ważne.

Większość tekstów z książki *Library 2020: Today's Leading Visionaries Describe Tomorrow's Library* ma pozytywny, pełen nadziei obraz przyszłości bibliotek. Kilka sugeruje działanie, zaleca wyzwania i przełamywanie barier. Niektórzy autorzy tekstów nawet radzą ostrożność przed wprowadzaniem zmian zbyt szybko, w odpowiedzi na technologiczne postępy. Zgodni są, że biblioteki i bibliotekarz nieustannie muszą ewaluować, czuć potrzeby odbiorców i błyskawicznie na nie reagować. I choć publikacja *Biblioteka 2020* przedstawia prowokujące do myślenia i pouczające wizje — to nie przewidywała niewidzialnego wirusa, który zamknie ludzkość, odizoluje, ograniczy..., nie przewidywała **pandemii!**

Nieprzewidywalna rzeczywistość, czyli ROK 2020!

Europa: Włochy

W artykule Anny Marii Tammaro² omówiono działania i usługi, które miały miejsce w bibliotekach we Włoszech podczas sytuacji kryzysowej związanej z COVID-19 oraz po ich ponownym otwarciu. Tekst przedstawia wyniki analizy 70 kwestionariuszy wypełnionych przez bibliotekarzy, a celem badania było zrozumienie wpływu czasu pandemii na biblioteki i zastanowienie się nad przyszłością.

W krótkim czasie biblioteki musiały dostosować się do nowej sytuacji. Pierwszą reakcją było zagwarantowanie tradycyjnych usług, takich jak: wypożyczanie, wypożyczanie międzybiblioteczne, katalogowanie i usługi informacyjne — okres wypożyczenia został wydłużony, w niektórych przypadkach wypożyczanie było możliwe z domu, ułatwiono rejestrację online do biblioteki, poprawiono dostarczanie dokumentów w przypadku wypożyczeń międzybibliotecznych.

Biblioteki włoskie oferowały usługi online, zapewniając dostęp do bibliotek cyfrowych i materiałów źródłowych. Odnowiona komunikacja online, wykorzystująca różne narzędzia — od telefonu po wideokonferencje i media społecznościowe — została poddana eksperymentom z zaangażowaniem użytkowników. Bibliotekarze realizując usługi online wykorzystywali wszystkie dostępne narzędzia do komunikowania się i angażowania społeczności. Duży wysiłek skoncentrowany był na uświadomieniu czytelnikom, że biblioteka — nawet jeśli jest zamknięta — istnieje. Na przykład sieć CSBNO Consortium — Culture Sociality Libraries Network Operative wykonała 16 000 telefonów do swoich zarejestrowanych użytkowników w celu wzmocnienia procesu lojalnościowego i zachęcania do korzystania z nowych usług, takich jak biblioteka cy-

² Tammaro Anna Maria, *COVID-19 and Libraries in Italy*, "International Information & Library Review", 2020, Vol. 52, iss. 3, p. 216-220.

frowa. Z kolei biblioteki narodowe zintensyfikowały usługi referencyjne w zakresie informacji bibliograficznych za pomocą komunikatora Skype.

Biblioteki wszystkich typów we Włoszech pokazały, że potrafią zreorganizować się w krótkim czasie. Inicjatywy zewnętrzne skłoniły biblioteki do ponownego przemyślenia swoich usług. Niektóre systemy biblioteczne, takie jak Coros Figulinas i Montanari Library próbowały wchodzić w interakcje ze społecznościami i aktywnie je angażować, udostępniając zasoby i uczestnicząc w publikowaniu zdjęć i filmów. Biblioteka „Renato Fucini” w Empoli poprosiła wszystkich autorów, uczestniczących przez lata w jej inicjatywach o przesłanie wideo, by opowiedzieli w nich o historii, która jest im szczególnie bliska. Z sukcesem wspierano lokalne instytucje, m.in. opracowano wsparcie dla nauczycieli ze szkół zaangażowanych w e-learning.

Istniejące statystyki użytkowania (zebrane przez AIB — Stowarzyszenie Bibliotek Włoskich), wskazują na duży wzrost dostępu do zasobów cyfrowych. Dostęp do Biblioteki Cyfrowej Internet Culturale wzrósł o 116%, dostęp do Biblioteki Cyfrowej MLOL o 111%, a do Biblioteki Cyfrowej Casalini Torrossa o 280% (w porównaniu z tymi samymi miesiącami poprzedniego roku). Pojawiła się tendencja do promowania treści online, nie tylko e-booków, ale także wydażeń, wystaw, samouczków. Biblioteki państwowe przedstawiały szerokiej publiczności niezwykłą ilość zasobów, które charakteryzują włoskie dziedzictwo kulturowe: od archeologii po historię sztuki, od wirtualnych wystaw po koncerty muzyczne i spektakle teatralne.

A co nie zadziało? Sytuacja nadzwyczajna uwidoczniła problemy, które nigdy nie zostały rozwiązane w bibliotekach włoskich, takie jak: niepewność zatrudnienia, chroniczny niedobór funduszy, outsourcing, uciekanie się do wolontariatu z powodu niedostatecznej liczby profesjonalnie wyszkolonego personelu, brak przepisów i polityki, brak wizji. Pandemia COVID-19 podkreśliła różnice między bibliotekami na północy i na południu kraju, takich jak np. budżet na zakup i wykwalifikowany personel. Odpowiedzialność jest rozdzielana między regiony, a rząd krajowy, biura koordynacji bibliograficznej i poszczególne instytucje współpracują z trudnością lub bez koordynacji. Kryzys związany z COVID-19 uświadomił bibliotekom jak ważne jest tworzenie sieci kontaktów w celu unowocześnienia organizacji, a także rozwiązywania problemów ekonomicznych.

Największą przeszkodą w transformacji z pewnością była przepaść cyfrowa. Podkreślono brak infrastruktury i urządzeń umożliwiających dostęp do zasobów. Ponadto wykazano brak wystarczających kompetencji cyfrowych. Po raz pierwszy media społecznościowe były intensywnie wykorzystywane, ale głównie do przekazywania informacji, a nie do interakcji z użytkownikami. Podczas wydarzeń online i niektórych gier oraz konkursów w czytaniu i pisaniu po raz pierwszy biblioteki wchodziły w interakcję z uczestnikami. Jednak ewidentny był brak zdolności do utrzymywania więzi i interakcji ze społecznościami.

Prawa autorskie też okazały się dużą przeszkodą. Nie można było zdigitalizować podręczników, nawet prosząc wydawców o autoryzację. Sieć Nilde napisała list do Stowarzyszenia Wydawców AIE, aby uzyskać wyjątki, ale ze słabymi wynikami. Projekt AIB („Born to Read”) uzyskał od AIE możliwość odczytu wideo 300 książek w nagłych wypadkach. Potrzebna jest strategia cyfrowa, która nie ogranicza się do e-booków. Powinny być opracowane nowe cyfrowe paradygmaty dla bibliotek, mające na celu ich transformację, z innowacyjną wizją obsługi.

Europa: Irlandia

Pandemia COVID-19 z dnia na dzień zmieniła usługi biblioteczne i możliwości rozwoju zawodowego. Potwierdza to relacja bibliotekarza z Dublina, w którym to mieście pandemia zniweczyła organizację Światowego Kongresu IFLA 2020. Autorka tekstu — Eva Hornung³ zawodowo odpowiada za dostarczanie informacji, a jej użytkownikami jest kadra naukowców i nauczycieli Dublina. Od kilku lat wykorzystywała narzędzia online, co ułatwiło jej — gdy nastąpił lockdown — przystosowanie się do pracy zdalnej. Szybko zaangażowała się w tworzenie internetowej platformy do nauki i nauczania przy użyciu istniejącej (niedostatecznie wcześniej wykorzystywanej) witryny Moodle. Bibliotekarze dydaktycy musieli stworzyć nowe metody oceniania i informacji zwrotnej, nauczyć się prowadzenia lekcji z wykorzystaniem wideo oraz zaktualizować swoją wiedzę na temat ochrony danych i praw autorskich. Repozytorium biblioteki umożliwiło współdzielenie zasobów.

Jak podkreśla Eva Hornung, przyjemnym efektem ubocznym blokady jest ponowne zainteresowanie wsparciem, jakie może zaoferować biblioteka. Autorka zapewnia, że przez ostatnie pięć lat publikowała comiesięczne biuletyny zawierające znalezione w Internecie informacje o nowych dokumentach na temat otwartego dostępu, inicjatywach i możliwościach szkoleniowych, ale dopiero w ostatnich miesiącach zaczęła otrzymywać pozytywne opinie na ten temat, a ludzie proszą o radę i pomoc w nauce.

Ameryka Północna: Stany Zjednoczone Ameryki⁴

Koncepcja i praktyka pracy zdalnej w bibliotecznych usługach technicznych nie jest nowa, ale skala i szybkość przejścia do pracy zdalnej dla wielu bibliotek w związku z COVID-19 jest bezprecedensowa. Pandemia zmusiła wiele bibliotek do wprowadzenia szybkich zmian, które prawdopodobnie zajęłyby dużo czasu i planowania.

I tak, w bibliotekach Michigan State University wiele jednostek bibliotecznych brało udział w opracowywaniu katalogowania za pośrednictwem pracy

³ Hornung Eva, *Coping with COVID-19 Challenges: Experiences of a Solo Librarian in Ireland*, „International Information & Library Review”, 2020, DOI: 10.1080/10572317.2020.1834253.

⁴ Craft Anna R., *Remote Work in Library Technical Services: Connecting Historical Perspectives to Realities of the Developing COVID-19 Pandemic*, „Serials Review”, 2020, Vol. 46, no. 3, p. 227-231.

zdalnej. Z kolei dział usług technicznych eksperymentalnie stworzył możliwości regularnych internetowych spotkań (za pośrednictwem platformy Zoom) dla pracowników. Taka trzydziestominutowa wymiana doświadczeń i opinii, przyniosła całemu personelowi korzyści nie tylko emocjonalne, ale pozwoliła na biegłe posługiwanie się technologią spotkań online. Wdrożenie pracy zdalnej w bibliotecznych usługach technicznych nie jest pozbawione potencjalnych korzyści: elastyczne harmonogramy zwiększają wydajność, zmniejszając jednocześnie liczbę zwolnień lekarskich.

Ameryka Południowa: Buenos Aires, Argentyna⁵

Pablo Bruno D'Amico przedstawia „Biblioteca Utopía”, która jest wyspecjalizowaną biblioteką nauk społecznych, humanistycznych i artystycznych znajdującą się w centrum kulturalnym w Buenos Aires w Argentynie. Biblioteka nie posiada, jak to często bywa w Ameryce Łacińskiej, dużej ilości dostępnych zasobów cyfrowych. Gdy nastąpił lockdown, przy braku dostępu do zbiorów fizycznych działalność przekierowano na usługi online. Instytucja miała stronę internetową z narzędziami otwartego dostępu dla naukowców, dostęp do publicznych katalogów książek i czasopism online oraz skromną wirtualną bibliotekę zawierającą około 500 tytułów. W sieciach społecznościowych zaznaczała obecność na Facebooku, Twitterze i Instagramie.

W związku z pandemią biblioteka przyspieszyła wdrożenie dwóch projektów: „Program promocji czytelnictwa”, który za pośrednictwem bloga i portali społecznościowych zaprasza użytkowników do lektury, oferując teksty online w domenie publicznej lub na bezpłatnych licencjach. Bibliotekarze rekomendują wirtualne biblioteki, audiobooki, e-czasopisma i darmowe zasoby online zapewniając doradztwo w tych szczególnych okolicznościach. Drugim projektem było uruchomienie repozytorium instytucjonalnego. Wszystkie te nowe kierunki działania służą utrzymaniu komunikacji z użytkownikami i widoczności biblioteki.

Azja: Hongkong, Chiny⁶

Autor artykułu opisuje usługi świadczone przez Bibliotekę Chińskiego Uniwersytetu w Hongkongu (CUHK), a także sposoby wspierania nauczania i uczenia się w bezprecedensowym i trudnym okresie COVID-19. Instytucja posiadała bogatą kolekcję zasobów elektronicznych (900 baz danych, 156 000 czasopism elektronicznych i ponad 4,8 miliona e-książek obejmujących wszystkie tematy), dostępną online jeszcze przed czasem pandemii. Pracownicy CUHK i studenci mają zdalny dostęp do subskrybowanych zasobów elektronicznych bi-

⁵ D'Amico Pablo Bruno, *COVID-19 at Biblioteca Utopía, Buenos Aires, Argentina*, “International Information & Library Review”, 2020, DOI: 10.1080/10572317.2020.1834252.

⁶ Ma Leo F. H., *Academic Library Services during COVID-19: The Experience of CUHK Library*, “International Information & Library Review”, 2020, DOI: 10.1080/10572317.2020.1834251.

blioteki. Z kolei w przypadku materiałów przeznaczonych wyłącznie do druku lub zbiorów bibliotecznych do wykorzystania na kursach, pracownicy dydaktyczni mogą ubiegać się o cyfrowy pakiet kursów. Zadbano o to, aby Biuro ds. Rozliczania Praw Autorskich współpracowało z Hong Kong Reprographic Rights Licensing Society w celu uzyskania zezwoleń na wykorzystanie materiałów chronionych prawem autorskim do celów instruktażowych. W przypadku podręczników obowiązkowych kursów, biblioteka automatycznie nabywa e-kopie tych tytułów, jeśli są dostępne na rynku.

Biblioteka zapewnia również tymczasową usługę, w której pracownicy i studenci mogą składać prośby o zakup elektronicznej wersji istniejącej drukowanej książki bibliotecznej. Dodatkowo udostępniono użytkownikowi możliwość wypożyczenia wcześniejszej kolekcji referencyjnej. W okresie zamknięcia CUHK dla studentów i pracowników dostępna była usługa wypożyczania książek z samoobsługowego stanowiska. Biblioteka zapewnia również zdalny dostęp do lokalnych programów telewizyjnych, zwracając się o pozwolenie licencyjne do lokalnych agencji nadawczych.

Poza wymienionymi udogodnieniami, instytucja rozszerzyła usługi dotyczące nauczania online oraz automatycznego przedłużenia okresu wypożyczania. CUHK Library wprowadziła również nową usługę – *Zoom-with-a-Librarian*, aby zapewnić zdalne wsparcie personelu swoim użytkownikom, którzy uzyskują indywidualną pomoc.

W podsumowaniu wyrażam nadzieję, że...

przedstawione różne doświadczenia działalności bibliotek z kilku krajów na świecie w 2020 r. podpowiedzą wprowadzenie zmian, wdrożenie nowoczesnych usług, szybkie podjęcie nowych wyzwań i zadań, aby lepiej służyć naszym użytkownikom.

Bibliografia:

1. Craft Anna R., *Remote Work in Library Technical Services: Connecting Historical Perspectives to Realities of the Developing COVID-19 Pandemic*, "Serials Review", 2020, Vol. 46, no. 3, p. 227-231.
2. D'Amico Pablo Bruno, *COVID-19 at Biblioteca Utopía, Buenos Aires, Argentina*, "International Information & Library Review", 2020, DOI: 10.1080/10572317.2020.1834252.
3. Hornung Eva, *Coping with COVID-19 Challenges: Experiences of a Solo Librarian in Ireland*, "International Information & Library Review", 2020, DOI: 10.1080/10572317.2020.1834253.
4. Janes Joseph, *Library 2020: Today's Leading Visionaries Describe Tomorrow's Library*, Lanham 2013.

5. Ma Leo F. H., *Academic Library Services during COVID-19: The Experience of CUHK Library*, "International Information & Library Review", 2020, DOI: 10.1080/10572317.2020.1834251.
6. Matthews Joseph R., *COVID-19 and Public Libraries: A Real Paradigm Shift*, "Public Library Quarterly", 2020, Vol. 39, no. 5, p. 389-390.
7. Tammara Anna Maria, *COVID 19 and Libraries in Italy*, "International Information & Library Review", 2020, Vol. 52, iss. 3, p. 216-220.

Library 2020: the vision versus the reality

Abstract: The article is divided into two parts. The first one presents visions and predictions how the world of libraries will be in 2020 (based on the publication of Joseph Janes *Library 2020: Today's Leading Visionaries Describe Tomorrow's Library*, published in 2013). The second part presents the clash of 2013 ideas with the reality of 2020, the year of a global pandemic, based on descriptions of activities of libraries in Italy, Ireland, Argentina, the United States of America and China. **Keywords:** COVID-19 and libraries, world libraries, technical services, librarian services online, librarians, digital libraries.

Karolina Popławska, Małgorzata Furgał
Biblioteka Politechniki Poznańskiej

Biblioteka Politechniki Poznańskiej w czasie pandemii

Streszczenie: W artykule omówiono funkcjonowanie Biblioteki Politechniki Poznańskiej w okresie nadzwyczajnym i niespotykanym w stuletniej historii tej placówki, tj. okresie pandemii Covid-19 i restrykcji z tym związanych. Zaprezentowano sposoby przeorganizowania dotychczasowych zadań, omówiono nowe rozwiązania zastosowane w świadczonych zwykle usługach oraz opisano zupełnie nowe pomysły w tym zakresie. Zwrócono uwagę na wielką mobilność i kreatywność pracowników biblioteki oraz chęć pomocy użytkownikom, którzy z dnia na dzień zostali pozbawieni dostępu do zbiorów, usług i przede wszystkim przestrzeni, z której dotąd tak chętnie korzystali. **Słowa kluczowe:** biblioteki techniczne, biblioteki akademickie, organizacja pracy w bibliotece, zdalne usługi biblioteczne, komunikacja z czytelnikiem.

Marzec 2020 r. stał się cezurą wyznaczającą początek nowych wyzwań, m.in. dla takich instytucji jak biblioteki. W wyniku pandemii koronawirusa COVID-19 i ogólnokrajowego lockdownu musiały one zamknąć swoje podwoje prawie z dnia na dzień, co w przypadku **użytkowników** oznaczało brak dostępu do zbiorów drukowanych, niemożność wypożyczania książek na zewnątrz, korzystania z miejsc w czytelni czy pokojach pracy zespołowej.

Pojawiające się jeden po drugim problemy dotyczyły także wewnętrznej organizacji jednostki: o ile przejście na pracę zdalną takich oddziałów jak Informacji Naukowej, Technologii Informacyjnych i Komunikacyjnych czy Gromadzenia i Opracowywania Zbiorów nie stanowiło większego problemu, o tyle w przypadku bibliotekarzy z czytelni i wypożyczalni było to prawie niemożliwe, ponieważ specyfika tej pracy jest nierozdzielnie związana z konkretnym, fizycznym miejscem jej wykonywania. Trzeba było zatem wypracować kompromis, który otworzyłby trochę te drzwi, nie zostawiając swoich użytkowników na przysłowiowym lodzie.

Zgodnie z zarządzeniem rektora zalecającym zredukowanie liczby osób przebywających w budynku do minimum, ustalono iż w oddziałach mogących pracować zdalnie na miejscu dyżurować będzie jedna osoba, natomiast w czytel-

ni i wypożyczalni dwie. Skrócono też godziny pracy stacjonarnej do 6 godzin dziennie (od poniedziałku do piątku). Osoby wykonujące zadania zdalnie realizowały je w normalnym czasie pracy, czyli 8 godzin dziennie. Usługi standardowo oferowane przez Bibliotekę Politechniki Poznańskiej (BPP) musiały nieco zmienić swój charakter.

W wypożyczalni kontakt z użytkownikiem odbywał się mailowo i telefonicznie, co nadal umożliwiało realizację wielu zadań, np. aktywację kont bibliotecznych. Wstrzymano naliczanie opłat za nieterminowe zwroty, a prolongaty odbywały się automatycznie. Czasowo wprowadzono taką procedurę zapisu do BPP, która polegała na wysłaniu osobie zainteresowanej regulaminu i skanu karty bibliotecznej. Czytelnik musiał wypełnić otrzymane dokumenty, podpisać je i odesłać na wskazany adres e-mail oraz uiścić opłatę za zapis. We wrześniu 2019 r. wprowadzono w BPP możliwość płatności online — teraz usługa ta okazała się wprost bezcenna.

Rozliczanie obieguów było możliwe dzięki ściślejszej, elektronicznej współpracy z dziekanatami, co dla osób kończących pewien etap nauki było niezmiernie ważne. Od początku funkcjonowania BPP w nowym budynku konferencyjno-wykładowym na Piotrowie użytkownicy mieli do dyspozycji tzw. wrzutkę, z której można było korzystać 24 godziny na dobę i to bez konieczności wchodzenia do wnętrza budynku. Usługa ta była oczywiście znana, niemniej dopiero w czasie pandemii okazało się, jak użyteczne jest to narzędzie. Dzięki wrzutce zwrot książek okazał się bezproblemowy i bardzo bezpieczny. Jedyne co się zmieniło, to czas zwrotu wypożyczeń na półkę — każdy oddany egzemplarz musiał odczekać na kwarantannie minimum tydzień.

W czytelniku także wiele zadań zyskało wymiar online. Świadczona od dawna usługa „zamów kopię” zaczęła bić rekordy popularności. Ponadto na indywidualne prośby użytkowników skanowano fragmenty książek, czasopism i norm dostępnych dotychczas tylko w czytelniku.

W Oddziale Gromadzenia i Opracowywania Zbiorów praca również nie ustała. Zakup książek i czasopism szedł swoim normalnym trybem; katalogowanie bez większych problemów odbywało się zarówno na dyżurach w pracy, jak i zdalnie w domu.

Oddział Informacji Naukowej (OIN) przede wszystkim dbał o stały dostęp do posiadanych e-zasobów, a także nieustannie sprawdzał i analizował oferty otwartych dostępów do książek i czasopism oferowanych w czasie pandemii przez znanych i cenionych wydawców. Zaproponowano wówczas aż 44 nowe dostępy do zasobów, których BPP wcześniej nie miała w swojej ofercie. Rozszerzenie subskrypcji serwisu HAN do maksymalnie 15 000 równoczesnych sesji znacząco ułatwiło użytkownikom zdalne korzystanie z licencjonowanych zasobów Biblioteki. Ponadto pracownicy służyli nieocenioną pomocą zdalną przy wyszukiwaniu artykułów, materiałów i książek elektronicznych, nieprzerwanie wykonywali analizy dorobku naukowego, służyli radami np. w dobo-

rze czasopism do publikacji artykułu lub technicznymi poradami związanymi z poruszaniem się po bazach danych. Jednym z kluczowych zadań realizowanych przed OIN jest udział w parametryzacji uczelni – ten zakres prac odbywał się i odbywa niezmiennie, niezależnie od sytuacji zewnętrznej. Przygotowano również kurs e-learningowy „Umiejętności informacyjne” dla studentów III roku studiów stacjonarnych I stopnia. Zajęcia dotyczące wyszukiwania informacji niezbędnych do pisania prac dyplomowych prowadzono dotychczas w formie 1,5 godzinnych zajęć ze studentami, teraz udostępniono go na uczelnianej platformie e-learningowej.

Niezwykle istotną rolę, szczególnie w okresie pracy zdalnej, pełnił Oddział Technologii Informacyjnych i Komunikacyjnych, który na bieżąco monitorował poprawność działania systemów, serwerów i usług. Stała kontrola stopnia wykorzystania wrzutki pozwoliła na płynne zwroty książek. Obsługiwano również usługę videokonferencji dla pracowników Politechniki Poznańskiej, która w tym czasie cieszyła się jeszcze większą niż dotąd popularnością.

Wszelkie bieżące informacje dla użytkowników były szczegółowo opisywane na stronie internetowej BPP: library.put.poznan.pl w specjalnej zakładce *Biblioteka w czasie pandemii*. Oczywiście strona domowa umożliwiała także kontakt z użytkownikami za pomocą dostępnego dla każdego czatu.

Okres całkowitego zamknięcia był czasem podejmowania różnych form rozwoju zawodowego: udział w webinarach, szkoleniach czy warsztatach odbywających się online był dostępny dla wszystkich chętnych, chcących podnieść swoje kwalifikacje.

W takim systemie pracowano prawie do końca maja 2020 r., kiedy to biblioteki zaczęły nieco rozluźniać obostrzenia i stopniowo otwierać się na użytkowników. BPP również zmieniła sposób działania. Praca nadal odbywała się zdalnie i na miejscu, ale można już było przyjmować czytelników, pamiętając oczywiście o zachowaniu wszelkich zasad bezpieczeństwa – dlatego też w czytelnii i wypożyczalni pojawiły się plastikowe przegrody mające chronić obie strony.

Rozpoczęto realizację zamówień na książki, składanych początkowo za pomocą poczty elektronicznej. Po złożeniu takiego zamówienia, czytelnik mógł następnego dnia zgłosić się po jego odbiór. Czytelnia przearanżowała strefę relaksu, w której dotąd czekały na użytkowników wygodne sofy i pufy zachęcające do odpoczynku oraz stanowiska do wspólnej pracy, na pięć pojedynczych miejsc łatwych do dezynfekcji. Wydzielono również regał na materiały, z których korzystał czytelnik, aby przeszły kwarantannę zanim wrócą na półkę.

Po okresie wakacyjnym BPP, podobnie jak i cała uczelnia, powróciła do pracy w jeszcze innej formule, która, z drobnymi modyfikacjami, obowiązuje do teraz¹.

Od 1 października 2020 r. wypożyczalnia i czytelnia pracowały od poniedziałku do piątku w godzinach 9.00-20.00, a w sobotę od 9.00 do 14.00. Zapisy wraz

¹ Stan na listopad 2020 r.

z wniesieniem opłaty (gotówką, kartą płatniczą) odbywają się bezpośrednio w wypożyczalni. Opłaty za aktywację konta i/lub nieterminowy zwrot książek wykonuje się tylko przelewem bezpośrednio z konta użytkownika. Zbiory zamawia się elektronicznie: w przypadku wypożyczeń na zewnątrz dokonuje się tego bezpośrednio z katalogu online BPP za pomocą przycisku „zamów”; w przypadku materiałów z czytelni — tak jak wcześniej, czyli wysyłając zamówienie (z podaniem tytułu, autora, sygnatury itp.) na odpowiedni adres poczty elektronicznej. Realizacja zamówienia następuje następnego dnia roboczego, przy czym jeśli żadna z zamówionych książek nie jest dostępna, pracownik biblioteki informuje o tym użytkownika.

Zwroty zamówionych książek z wypożyczalni odbywają się tylko i wyłącznie za pośrednictwem wrzutki (usługa czynna całą dobę) — nawet jeśli jakaś pozycja nie zostanie automatycznie zaktualizowana na koncie czytelniczym, nie oznacza to braku zwrotu: każdy oddany egzemplarz jest sprawdzany przez bibliotekarzy pod względem jego statusu, a zatem jakiegokolwiek pomyłki są na bieżąco korygowane.

Ze względu na wciąż trwające zagrożenie epidemiczne nadal nie ma możliwości wejścia na obszar wolnego dostępu oraz korzystania z komputerów i skanerów, zaś wszystkich użytkowników obowiązują szczególne zasady bezpieczeństwa, które opisane są na planszach i ekranach znajdujących się przed wejściem do wypożyczalni i czytelni.

W tym szczególnym czasie BPP stara się dopasowywać do dynamicznie zmieniających się warunków. Od połowy października 2020 r. zmieniono godziny pracy czytelni i wypożyczalni na 9.00-17.00, soboty pozostawiając bez zmian. Wprowadzono również podział pracowników na dwie, niestykające się ze sobą grupy pracujące w trybie rotacyjnym.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 listopada 2020 r. informujące o konieczności czasowego zamknięcia m.in. bibliotek naukowych, było różnie interpretowane przez poszczególne placówki. Władze Politechniki Poznańskiej zaleciły utrzymanie dotychczasowych zasad funkcjonowania BPP, która pozostaje otwarta na opisanych wyżej zasadach.

Mamy nadzieję, że ograniczony kontakt z naszymi użytkownikami w końcu przejdzie do historii jako zaledwie epizod, a z całego tego trudnego czasu zapamiętamy jedynie to, co okaże się przydatne niezależnie od okoliczności, np. że książki można oddać zawsze, nawet w święta, korzystając z wrzutki; że można płacić przelewem z konta czytelniczego; że poza księgozbiorem podręcznym z tzw. wolnego dostępu jest jeszcze całe mnóstwo książek z magazynu zamkniętego, które zamawia się zdalnie z domowego komputera, czy też bogata oferta zasobów elektronicznych; i w końcu — że zawsze jesteśmy do dyspozycji naszych użytkowników, bo drzwi Biblioteki są zaledwie przytknięte, i to tylko na tyle, by czuć się bezpiecznie...

Library of Poznan University of Technology during pandemic

Abstract: This article discusses functioning of the Library of the Poznań University of Technology in the extraordinary period, unprecedented in the hundred years' history of this institution, i.e. the period of the Covid-19 pandemic and restrictions associated with it. It presents ways of reorganizing current tasks, new solutions applied in usually provided services, and brand new ideas in the new situation. The article emphasizes the great mobility and creativity of the library employees and their willingness to assist the users who were suddenly deprived of access to the library resources, services and above all the space which until then they had been using intensively. **Keywords:** technical libraries, academic libraries, work management in library, remote library services, communication with reader.

Pracownicy Oddziału Informacji Naukowej

Biblioteka Główna

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Szkolenia dla studentów Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie w czasie trwania pandemii w roku akademickim 2020/2021

Streszczenie: W artykule przedstawiono zmiany, jakie zaszły w sposobie prowadzenia szkoleń bibliotecznych podczas pandemii Covid-19. Zajęcia prowadzone dotychczas w formie *blended learning*, a więc częściowo na miejscu w Bibliotece Głównej, częściowo na platformie Moodle, przybrały w roku akademickim 2020/2021 wyłącznie formę kształcenia zdalnego. Omówienie zawiera analizę zarówno wszystkich elementów kursu, jak i kształconych w jego trakcie kompetencji. **Słowa kluczowe:** szkolenie biblioteczne, e-learning, koronawirus, biblioteki akademickie.

Oddział Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie realizuje nie tylko zadania związane z obsługą użytkowników Mediateki, udzielaniem informacji bibliograficznych oraz rejestracją publikacji pracowników uczelni. Jego pracownicy prowadzą także działalność dydaktyczną, organizując szkolenia biblioteczne dla studentów I roku studiów stacjonarnych licencjackich, jednolitych magisterskich, magisterskich uzupełniających, a także niestacjonarnych.

Dotychczas szkolenia odbywały się w formie *blended learning*, co pozwalało połączyć tradycyjne metody nauki, oparte na bezpośrednim kontakcie studentów z prowadzącym, z aktywnościami prowadzonymi zdalnie za pomocą platformy e-learningowej. Podczas zajęć odbywających się w bibliotece uczestnicy mogli nawiązać bezpośrednie relacje z jej pracownikami, a także przełamać bariery związane z korzystaniem z biblioteki. Część e-learningowa, odbywająca się na platformie Moodle, pozwalała na indywidualne dostosowanie czasu szkolenia do potrzeb studentów, sprzyjała także nabywaniu przez nich umiejętności zarządzania czasem.

W roku akademickim 2020/2021 sytuacja związana z pandemią Covid-19 zmusiła pracowników Oddziału Informacji Naukowej do zmiany trybu szkolenia i przejścia wyłącznie do formy e-learningowej. Zachowano dotychcza-

sowy podział kursu na dwie części, przy czym spotkanie ze studentami odbywało się na platformie MS Teams, a test tradycyjnie już na platformie Moodle. Opracowano nowy scenariusz zajęć oraz bazę pytań testowych. Zakres materiału został poszerzony oraz przystosowany do samodzielnego wykorzystania przez studentów.

Szkolenia biblioteczne są obowiązkowe, a ich uczestnicy otrzymują zaliczenie po spełnieniu wymagań uzależnionych od trybu studiów. Studenci kierunków stacjonarnych pierwszego i drugiego stopnia, otrzymują zaliczenie, jeśli spełnią dwa warunki – wezmą udział w warsztatach na platformie MS Teams i zaliczą test. Studenci zaoczni (studia niestacjonarne pierwszego i drugiego stopnia) otrzymują zaliczenie, gdy zrealizują lekcję biblioteczną udostępnioną na platformie e-learningowej oraz uzyskają 60% poprawnych odpowiedzi w teście.

Szkolenie na platformie MS Teams

W roku akademickich 2019/2020 szkolenie dla studentów I roku studiów stacjonarnych miało formę wykładu połączonego z ćwiczeniami w wyszukiwaniu informacji w katalogu komputerowym oraz tradycyjnym alfabetycznym. Podczas szkolenia na platformie MS Teams zapoznano uczestników z zasadami funkcjonowania sieci biblioteczno-informacyjnej UP, a także z praktyczną wiedzą na temat kryteriów wyszukiwania publikacji, lokalizacji książek w katalogu, sposobu ich zamawiania oraz prolongaty.

Mając na uwadze obostrzenia wynikające z trwającej pandemii, a także nieuniknione trudności w dostępie do materiałów dydaktycznych, kładziono szczególny nacisk na możliwości, jakie dają udostępniane przez Bibliotekę elektroniczne źródła informacji. Studenci mogli na przykład dowiedzieć się, w jaki sposób uzyskać dostęp do e-czytelni IBUK Libra, która dzięki staraniom Oddziału Gromadzenia oferuje dostęp do blisko 2000 publikacji¹. Nieodłącznym elementem programu kursu była także prezentacja bibliograficznej bazy Edukator. Pozwala ona nie tylko na wyszukiwanie publikacji na wybrany temat, ale także na tworzenie zestawień bibliograficznych oraz zamawianie interesujących użytkowników książek bezpośrednio w elektronicznym katalogu bibliotecznym.

Studenci studiów magisterskich uzupełniających również byli zobowiązani do zrealizowania obu części szkolenia, przy czym jego treść w znaczący sposób różniła się od kursu bibliotecznego dla studentów studiów pierwszego stopnia. Podczas spotkania na platformie MS Teams omawiano krajowe i międzynarodowe bazy danych ze szczególnym wskazaniem na zasoby pełnotekstowe. Rekomendowano wykorzystanie publikacji z platformy IBUK, a także możliwości stwarzane przez biblioteki cyfrowe, w tym także Pedagogiczną Bibliotekę Cyfrową. Omawiano sposoby wyszukiwania informacji w katalogu NUKAT oraz katalogu Biblioteki Narodowej. Zakres szkolenia obejmował także prezentację

¹ Stan na dzień 3 grudnia 2020 r.

baz dziedzinowych, dobranych tematycznie do kierunku studiów. Przypomniano uczestnikom także bazę Edukator, która na etapie gromadzenia materiałów do pracy magisterskiej stanowi szczególnie przydatne narzędzie. Następnie studenci samodzielnie wyszukiwali kilka pozycji bibliograficznych w języku polskim i angielskim, które mogłyby przydać się w ich pracy. Test na platformie Moodle sprawdzał praktyczne umiejętności optymalnego wykorzystania baz danych w celu pozyskania danych bibliograficznych.

Inaczej wyglądała sytuacja w przypadku studentów studiów niestacjonarnych. Ich zadanie polegało wyłącznie na rozwiązaniu testu na platformie Moodle. Aby mogli to jednak zrobić w sposób sprawny i efektywny, a przy tym odnieść ze szkolenia praktyczną korzyść, przygotowano dla nich prezentację, z którą musieli się zapoznać indywidualnie.

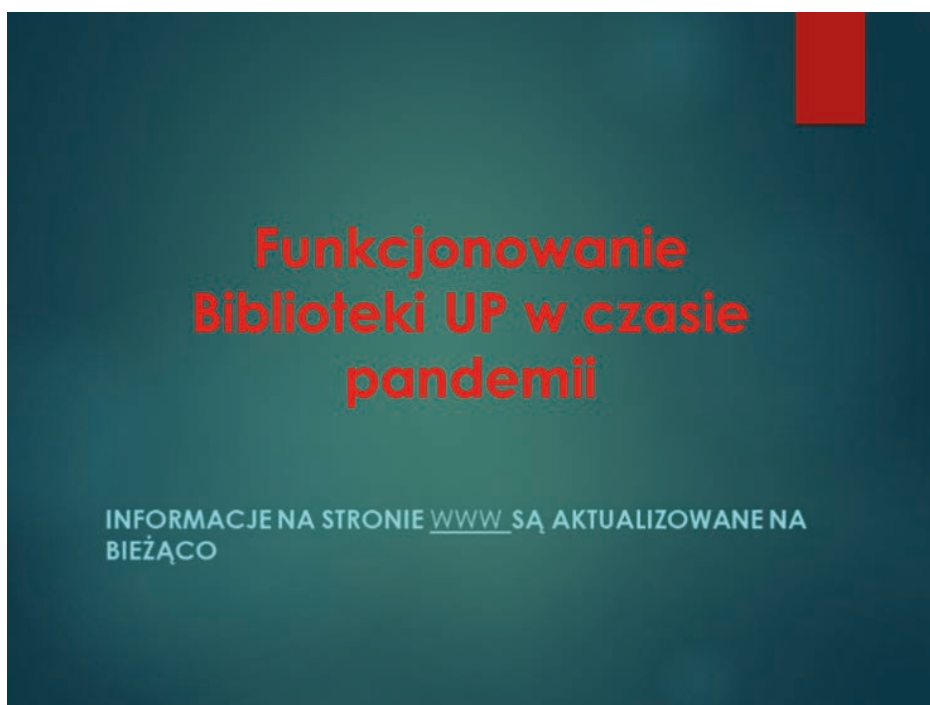
Szkolenie i test na platformie Moodle

Po raz pierwszy wykorzystano platformę Moodle nie tylko do przeprowadzenia testu, ale także do zapisu na część praktyczną kursu. Z uwagi na pandemię zrezygnowano ze sztywnego planu szkoleń, który dotąd obowiązywał. Elastyczność w podejściu do potrzeb studentów sprawiła, iż każdy mógł wybrać termin, który nie kolidował z jego pozostałymi obowiązkami. Uruchomienie zapisów drogą elektroniczną pozwoliło także na automatyczne przypisanie każdego studenta do grupy (kierunku). Okazało się to korzystnym rozwiązaniem dla obu stron: student otrzymywał dostęp do testu dopiero po wpisaniu przez bibliotekarza obecności na platformie Moodle, co zwiększyło prawdopodobieństwo jego zaliczenia, pracownicy Oddziału Informacji Naukowej mogli zaś wpisać obecność bezpośrednio po zajęciach, nie czekając, aż student zaloguje się na platformę i doda do grupy, by rozwiązać test. Sama obecność była sprawdzana za pomocą formularza (MS Forms) przesyłanego studentom na chacie podczas wideokonferencji.

Dotychczasowe prezentacje przeznaczone dla studentów i umieszczone na platformie Moodle zostały zmodyfikowane oraz uzupełnione o nowe treści. Materiał szkoleniowy dla studentów studiów pierwszego stopnia i jednolitych magisterskich obejmuje 65 slajdów dotyczących Biblioteki Głównej oraz bibliotek dziedzinowych (dawnych bibliotek wydziałowych i instytutowych). W materiałach podano lokalizację Biblioteki Głównej, jej krótką historię oraz charakter gromadzonego księgozbioru. Omówiono zasady oraz proces wypożyczania książek, a także obowiązujące limity wypożyczeń. Zaprezentowano szczególnie katalog elektroniczny oraz funkcjonalności konta czytelnika. Kilka slajdów poświęcono tradycyjnemu katalogowi alfabetycznemu oraz rodzajom rewersów służących do składania zamówień. W dalszej kolejności scharakteryzowano oddziały Biblioteki: Wypożyczalnię (Oddział Udostępniania), Czytelnię Główną, Czytelnię Czasopism i Oddział Informacji Naukowej. W ramach prezentacji ostatniego z nich omówiono także bazy własne Biblioteki: Edukatora,

Biografika, Bibliografię Publikacji Pracowników i Doktorantów Uniwersytetu Pedagogicznego oraz Katalog Prac Doktorskich. Na końcu zamieszczono informację o kontaktach Biblioteki na Facebooku i Instagramie. W celu uatrakcyjnienia przekazu włączono do szkolenia także krótkie filmy instruktażowe, nagrane przez pracowników Biblioteki.

Szczególne uwagę zwrócono na funkcjonowanie Biblioteki podczas pandemii. W tym celu dodano krótką prezentację zawierającą informacje o aktualnych obostrzeniach, a także zachęcającą do realizowania wszystkich zaleceń i wymogów bezpieczeństwa. Omówiono w niej także nowe usługi wprowadzone przez Bibliotekę Główną na czas trwania pandemii, tj.: możliwość zapisu do Biblioteki przez telefon lub elektroniczny formularz oraz „skanowanie na życzenie”.

Podczas opracowywania materiałów szkoleniowych podstawową zasadę stanowiła minimalizacja przekazu. Głównym założeniem było przygotowanie prezentacji w sposób jak najbardziej zrozumiały i przejrzysty dla uczestników kursu. Pod uwagę brany był fakt, że studenci będą wykonywać test samodzielnie bez pomocy bibliotekarza.

Ostatnim etapem szkolenia był test dostępny na platformie Moodle. Stanowił on integralną część kursu, mającą na celu sprawdzenie stanu wiedzy studentów. Umożliwił on podniesienie stopnia zaangażowania uczestników w przyswojenie i zapamiętanie treści szkolenia. Pytania testowe miały zróżnicowany stopień trudności, nie wykraczały jednak poza wiedzę przekazywaną w materiałach dydaktycznych. Chcąc uzyskać jak największy obiektywizm oraz przejrzystość oceniania, zdecydowano się na pytania zamknięte, w których tylko jedna z proponowanych trzech odpowiedzi była prawidłowa. Zadania dotyczyły zarówno zagadnień ogólnych, jak i bardziej szczegółowych, dotyczących np. zasad korzystania z konkretnego oddziału Biblioteki. Zostały one podzielone na kilka kategorii: „o bibliotece”, „wypożyczanie”, „zapisy do biblioteki”, „bazy danych”, „biblioteki dziedzinowe”, „Edukator”, „katalog elektroniczny”, „katalog kartkowy”.

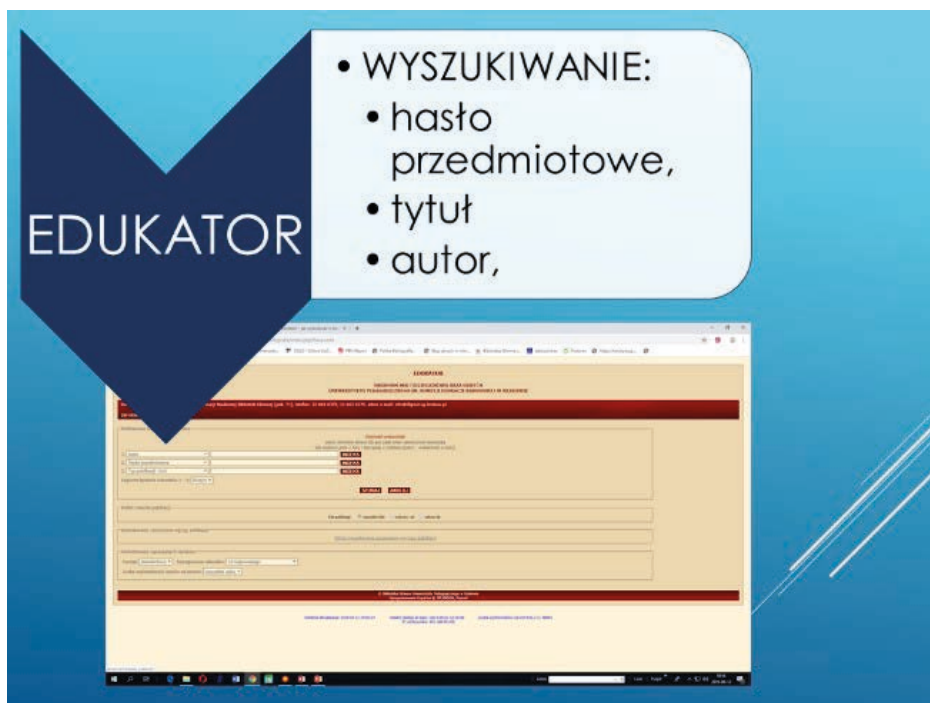
W roku akademickim 2020/2021 przeszkolono w ten sposób ponad 2000 studentów studiów stacjonarnych pierwszego stopnia oraz studiów jednolitych magisterskich.

Szkolenie biblioteczne na platformie Moodle dla studentów studiów magisterskich uzupełniających również obejmuje prezentację PowerPoint. Składa się ona z 61 slajdów zawierających informacje o Bibliotece i jej agendach. Opis działalności Oddziału Informacji Naukowej kładzie szczególny nacisk na bazę Edukator. Jest to wielodzielnicowa baza bibliograficzna tworzona na podstawie zbiorów własnych Biblioteki, zawierająca obecnie około 80 000 opisów. Jej atutem jest sposób prezentacji publikacji oparty nie tylko na opisie całości monografii jedno- lub wieloautorskiej, ale także jej poszczególnych rozdziałów. W Edukatorze rejestrowane są także artykuły oraz recenzje z wybranych czasopism. Baza stanowi ogromną pomoc przy pisaniu wszelkiego rodzaju prac zaliczeniowych, licencjackich i magisterskich. Pomaga zebrać literaturę na wybrany temat, ale także dotrzeć do konspektów i scenariuszy lekcji szkolnych.

W prezentacji omówiono także katalog Biblioteki Narodowej, katalog NUKAT oraz bazy Biblioteki Sejmowej.

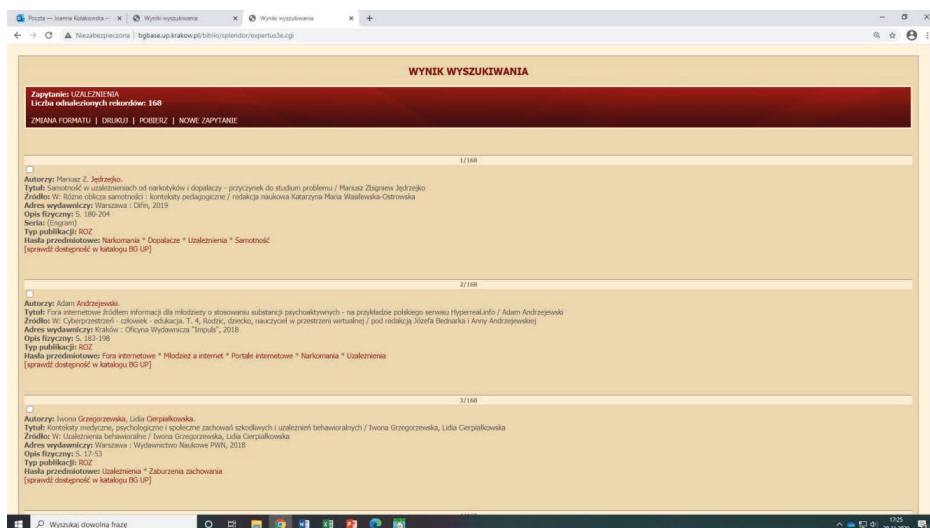
Duży nacisk położono na wielodzielnicowe bazy o zasięgu międzynarodowym, takie jak: Ebsco, Scopus, ProQuest, Taylor&Francis, Elsevier czy Springer. Omówiono także elektroniczne zasoby pełnotekstowe: Pedagogiczną Bibliotekę Cyfrową, Repozytorium Uniwersytetu Pedagogicznego, Academicę (cyfrową wypożyczalnię międzybiblioteczną Biblioteki Narodowej) oraz czytelnię internetową IBUK Libra.

Test przygotowany dla studentów studiów magisterskich uzupełniających zawierał przede wszystkim pytania sprawdzające umiejętność wyszukiwania informacji bibliograficznych w katalogach i bazach danych, zarówno polskich, jak i zagranicznych. Poniżej podano przykładowe pytania dotyczące katalogu elektronicznego BG, Edukatora, Repozytorium UP oraz zagranicznych baz danych:

EDUKATOR

- WYSZUKIWANIE:
 - hasło
 - przedmiotowe,
 - tytuł
 - autor,

WYNIK WYSZUKIWANIA

Zapytanie: UŻALIZNIENIA
Liczba odnalezionych rekordów: 168

ZMIANA FORMATU | DRUKUJ | POBIERZ | NOWE ZAPYTANIE

1/168

Autorzy: Mariusz Z. Jędrzejko.
Tytuł: Samotność w uzależnieniach od narkotyków i dopalaczy - przyczynek do studium problemu / Mariusz Zdzisław Jędrzejko
Źródło: W: Błotny obłaz samoty : konteksty pedagogiczne / redakcja naukowa Katarzyna Maria Wasilewska-Ostrowska
Adres wydawniczy: Warszawa : DFT, 2019
Opis fizyczny: S. 180-204
Sekcja: (Program)
Typ publikacji: ROZ
Hasła przedmiotowe: Narkomania * Dopalacze * Uzależnienia * Samotność
[sprawdź dostępność w katalogu BG UP]

2/168

Autorzy: Adam Andrzejewski.
Tytuł: Fora internetowe źródłem informacji dla młodzieży o stosowaniu substancji psychoaktywnych - na przykładzie polskiego serwisu Hyperreal.info / Adam Andrzejewski
Źródło: W: Cyberprzestrzeń - człowiek - edukacja. T. 4, Białe, dziecko, nauczyciel w przestrzeni wirtualnej / pod redakcją Xofia Bednarka i Anny Andrzejewskiej
Adres wydawniczy: Kraków : Oficyna Wydawnicza "Impuls", 2018
Opis fizyczny: S. 183-198
Typ publikacji: ROZ
Hasła przedmiotowe: Fora internetowe * Młodzież a internet * Portale internetowe * Narkomania * Uzależnienia
[sprawdź dostępność w katalogu BG UP]

3/168

Autorzy: Jwona Grzegorzewska, Lidia Cierpalikowska.
Tytuł: Konteksty medyczne, psychologiczne i społeczne zachowań szkodliwych i uzależnień behawioralnych / Jwona Grzegorzewska, Lidia Cierpalikowska
Źródło: W: Uzależnienia behawioralne / Jwona Grzegorzewska, Lidia Cierpalikowska
Adres wydawniczy: Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2018
Opis fizyczny: S. 17-53
Typ publikacji: ROZ
Hasła przedmiotowe: Uzależnienia * Zaburzenia zachowania
[sprawdź dostępność w katalogu BG UP]

Wskaż hasła przedmiotowe, za pomocą których opisano w bazie Edukator artykuł Edyty Bukowskiej (*Nie*)rutynowa powtórka przed egzaminem:

Wybierz jedną odpowiedź:

- a. Egzamin gimnazjalny, Konspekt lekcji;
- b. Scenariusz lekcji, Konspekt lekcji;
- c. Język polski – studia i nauczanie (gimnazjum), Konspekt lekcji;

Korzystając z Repozytorium UP, podaj zakres stron, na których jest umieszczony tekst K. Jaracza, *Charakterystyki probabilistyczne sygnału wyjściowego obcowzbudnej prądnicy napięcia stałego, sterowanej napięciem wzbudzenia o charakterze funkcji losowej* opublikowany w „Roczniku Naukowo-Dydaktycznym” z 1983 r. Wynik wpisz w postaci cyfrowej, np.: 5-6.

Odpowiedź:

Wielodziedzinaowa baza Edukator tworzona jest wyłącznie w oparciu o zbiory własne Biblioteki Głównej UP.

Wybierz jedną odpowiedź:

- Prawda
- Fałsz

The infographic features a blue gradient background. At the top, the text 'TAYLOR & FRANCIS' is written in white. Below it, a dark blue rounded rectangle contains the text 'Taylor & Francis Group obejmuje:'. Underneath, a white box lists the collection of journals. Further down, another dark blue rounded rectangle contains the text 'Zakres tematyczny:'. Below this, a white box lists the fields of study. In the bottom right corner, there is a white rounded rectangle containing the Taylor & Francis logo and the text 'Taylor & Francis Taylor & Francis Group'.

TAYLOR & FRANCIS

Taylor & Francis Group obejmuje:

- Kolekcja zawierająca recenzowane czasopisma publikowane przez trzy czołowe wydawnictwa światowe: Taylor & Francis, Psychology Press, oraz Routledge.

Zakres tematyczny:

- obejmuje wszystkie dziedziny nauk humanistycznych, społecznych, medycznych, przyrodniczych, matematycznych, inżynierskich oraz technicznych

 Taylor & Francis
Taylor & Francis Group

Korzystając z bazy Taylor&Francis, proszę podać tytuł czasopisma, w którym został zamieszczony artykuł: *Politicking for the Public Library*.

Wybierz jedną odpowiedź:

- a. Journal of Library Administration
- b. New Review of Academic Librarianship
- c. Journal of the Australian Library and Information Association
- d. Journal of Library Association

Korzystając z katalogu elektronicznego, proszę zaznaczyć właściwą sygnaturę książki „Demencja : kompleksowy przewodnik po chorobie” z lokalizacją BPiP ul. Ingardena 4. Wybierz jedną odpowiedź:

- a. 23015
- b. 22958 St
- c. BG 337269

Umiejętność wyszukiwania informacji jest obecnie jedną z kluczowych kompetencji. W dobie pandemii, gdy funkcjonowanie bibliotek zostało w znaczny sposób ograniczone, wspomniane umiejętności nabierają jeszcze większego znaczenia. Elektroniczne źródła wiedzy dostępne dla wszystkich użytkowników biblioteki, z każdego miejsca z dostępem do Internetu, mogą korzystnie wpły-

nąć na jakość kształcenia studentów. Wszystko jednak zależy od tego, jaką wiedzą na temat zasobów elektronicznych dysponuje młodzież i czy jest w stanie wykorzystywać zdobyte informacje w praktyce. Forma oraz zakres szkolenia proponowanego obecnie przez Oddział Informacji Naukowej BG UP odpowiada na te aktualne potrzeby użytkownika. Pandemia, która zmieniła obraz polskiej edukacji, także tej na szczeblu uniwersyteckim, wymusiła również zmiany w sposobie prowadzenia szkoleń bibliotecznych. Nie przeszkodziła jednak, co warto podkreślić, realizacji ich programu.

Artykuł został przygotowany przez pracowników Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie: mgr Marzena Błach, mgr Bartłomiej Duda, mgr Agnieszka Folga, mgr Joanna Kołakowska, mgr Piotr Milc, dr Elżbieta Twardy.

Library induction for students of the Pedagogical University of Cracow during the pandemic (academic year 2020/2021)

Abstract: This article describes how library induction training is given during the pandemic. Before changes brought about by the pandemic crisis these classes for first-year students were given in a form of blended-learning — partly onsite in the Main Library and partly online on the Moodle e-Learning platform. As a result of the pandemic, this training has been redesigned and for the academic year 2020/2021 library induction training for students will be conducted online only. **Keywords:** library induction training, e-learning, Covid-19, academic libraries.

DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA BIBLIOTEK

Ewa Piotrowska

Biblioteka Główna
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Źródła do badań nad Polonią w USA w pierwszej połowie XX w.

Streszczenie: W artykule omówiono wybrane kolekcje cyfrowe będące źródłem informacji na temat życia polskich emigrantów w USA w pierwszej połowie XX w., koncentrując się głównie na materiałach dotyczących Polonii zamieszkałej w mieście Milwaukee w stanie Wisconsin. Przedstawiono zasoby cyfrowe kilku instytucji amerykańskich: Ellis Island Foundation, University of Wisconsin-Milwaukee (Milwaukee Polonia Roman Kwasniewski Photographs), National Archives. Tekst stanowi próbę analizy dostępnych w Internecie zasobów, dokumentujących losy członków rodziny autorki, którzy wyemigrowali z Galicji do Stanów Zjednoczonych przed ponad stu laty. **Słowa kluczowe:** kolekcje cyfrowe, Polonia w USA, Ellis Island Foundation, Milwaukee Polonia Roman Kwasniewski Photographs, Archiwa Narodowe USA.

Polacy w Stanach Zjednoczonych

Pierwsi Polacy przybyli do Ameryki na początku XVII w., ale wielka emigracja rozpoczęła się w wieku XIX: najpierw po powstaniach narodowych, a następnie od drugiej połowy stulecia z przyczyn ekonomicznych. W wieku XX miały miejsce kolejne fale emigracji, związane zarówno z sytuacją polityczną (II wojna światowa, stan wojenny), jak i z powodów zarobkowych. Obecnie Stany Zjednoczone Ameryki są państwem z największą Polonią na świecie. Według spisu ludności przeprowadzonego w roku 2010 w USA mieszkało ponad 9 800 000 Polaków, z czego kilkaset tysięcy używało w życiu codziennym języka polskiego¹. Największe skupiska Polonii znajdują się w następujących miastach: Nowy Jork, Chicago, Los Angeles, Filadelfia, Milwaukee².

Literatura na temat emigracji polskiej w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej jest olbrzymia i zawiera tysiące książek, artykułów i innych doku-

¹ Spisy ludności w USA odbywają się co 10 lat. Ostatni miał miejsce w 2010 r. W czasie pisania artykułu trwał spis ludności w 2020 r. Zob. *United States Census Bureau*, 2020, <https://www.census.gov/> [dostęp: 2020-09-11].

² *Polonia w Stanach Zjednoczonych*, Wikipedia, 2020, https://pl.wikipedia.org/wiki/Polonia_w_Stanach_Zjednoczonych [dostęp: 2020-09-11].

mentów obrazujących życie Polonii amerykańskiej w przeszłości i w czasach współczesnych³. W USA mieszczą się archiwa posiadające zbiory dotyczące Polaków i instytucji polonijnych⁴.

Wiele rodzin w Polsce posiada krewnych, którzy w różnych okresach naszej historii podjęli niełatwą decyzję o opuszczeniu kraju i udaniu się na emigrację. W Internecie znajdują się bazy danych pozwalające na wyszukiwanie danych na temat przodków, którzy wyemigrowali do USA⁵. W artykule zostaną przedstawione tylko wybrane źródła i kolekcje cyfrowe. Autorka znalazła w nich informacje pozwalające na prześledzenie losów krewnych, którzy wyemigrowali z Galicji na początku XX w., przypłynęli do Nowego Jorku i następnie osiedlili się w mieście Milwaukee w stanie Wisconsin.

Ellis Island — Wyspa Nadziei i Łez⁶

Polacy pragnący dostać się do Nowego Świata musieli odbyć długą drogę — ze swoich miejscowości pociągami udawali się do portów, np. w Bremie lub Hamburgu. Bilety na statki dostawali od swoich krewnych, będących już w Stanach Zjednoczonych lub kupowali od agentów kompanii morskich, którzy przemierzali miasta i wioski w poszukiwaniu klientów. Podróż w przepełnionych statkach i w złych warunkach trwała od 6 do 8 tygodni, ale po 1870 r. skróciła się do około 2 tygodni. Pasażerowie trafiali głównie do portów w Nowym Jorku, Filadelfii czy Baltimore⁷. Od roku 1892 wszyscy przybywający do USA imigranci przyjmowani byli na Ellis Island — wyspie w Nowym Jorku niedaleko Manhattanu, gdzie stoi Statua Wolności. W czasie fali emigracji zarobkowej na przełomie XIX i XX w. przez Ellis Island przewinęło się ponad 1,5 miliona Polaków. Mieści się tam obecnie Ellis Island National Museum of Immigration, w którym przedstawiono historię imigracji do Ameryki od początku XVI w. do czasów współczesnych.

Ellis Island Foundation posiada bazę danych pozwalającą osobom zainteresowanym swoimi przodkami na poszukiwanie członków rodzin, którzy przy-

³ Zob. katalog główny Biblioteki Narodowej w Warszawie (https://katalogi.bn.org.pl/discovery/search?vid=48OMNIS_NLOP:48OMNIS_NLOP) — hasło: „Polacy za granicą — Stany Zjednoczone”; katalog NUKAT (<http://katalog.nukat.edu.pl/search/query?theme=nukat>) — hasło: „Polacy — Stany Zjednoczone”.

⁴ Należą do nich np. następujące instytucje: Archiwa, Biblioteki i Muzea Polonii w Orchard Lake; Instytut Piłsudskiego w Ameryce (<https://www.pilsudski.org/pl/>); Muzeum Polskie w Ameryce (<http://www.polishmuseumofamerica.org/>); Polski Instytut Naukowy w Ameryce (<http://www.piasa.org/>); Stowarzyszenie Weteranów Armii Polskiej w Ameryce (<http://www.pava-swap.org/>).

⁵ Są to np. strony genealogiczne dostępne odpłatnie: Ancestry.com (<http://www.ancestry.com/>), FamilySearch.org (<http://www.familysearch.org/>), OneGreatFamily.com (<http://www.onegreatfamily.com/>), Genealogy.com (<http://www.genealogy.com/>).

⁶ Tytuł reportażu wyemitowanego 06.07.2017 r. w Polskim Radiu. Zob. Michałowska Ewa, *Wyspa Nadziei i Łez*, Polskie Radio Trójka, 2017, <https://www.polskieradio.pl/9/325/Artykul/1785698,Ellis-Island-czyli-Wyspa-Nadziei-i-Lez> [dostęp: 2020-09-11].

⁷ Mikoś Susan Gibson, *Poles in Wisconsin*, Madison, 2012, s. 13-14.

byli do portu w Nowym Jorku w latach 1820-1957. Na stronie fundacji znajduje się prawie 65 milionów rekordów pasażerów statków⁸. Baza *Ellis Island Passenger and Ship Search* udostępnia informacje dla swoich subskrybentów, ale można się też do niej zalogować na okres próbny. Należy podać nazwisko i imię osoby poszukiwanej, przy czym wyszukiwanie utrudnia fakt, że czasem nazwiska imigrantów były zmieniane przez urzędników, którzy nie umieli zapisać ich poprawnie. Zdarzają się też błędy w nazwach miejscowości, z których pochodzili imigranci przybywający do Ameryki.

Po znalezieniu osoby można przeglądać dane zawarte w zeskanowanych z mikrofilmów listach pasażerów statków wpływających z imigrantami do Nowego Jorku. Listy te były sporządzane w Europie w porcie wypłynięcia i dostarczane do urzędu imigracyjnego przez kapitana statku. W spisach imigrantów⁹ znajdowały się następujące informacje: imię, nazwisko, wiek, płeć, stan cywilny, zawód, informacja czy osoba umie czytać i pisać, narodowość, ostatnie miejsce zamieszkania, port docelowy w USA, finalne miejsce pobytu w USA i informacja czy pasażer ma bilet na tę destynację, kto opłacił bilet pasażera, czy osoba posiada pieniądze i jaką kwotę w dolarach, czy osoba była wcześniej w USA — jeśli tak, to gdzie, czy przyjechała, by dołączyć do krewnych — jeśli tak, to ich personalia i nazwisko. Podawano również takie informacje: czy imigrant był więźniem, czy jest poligamistą, czy jest anarchistą, czy ma kontrakt na pracę w USA. Pytano o kondycję zdrowotną (psychiczną i fizyczną), a jeśli osoba była kaleka lub niepełnosprawna to należało podać rodzaj niepełnosprawności.

Autorka wyszukała w bazie nazwiska swoich krewnych. Np. jeden z nich, zgodnie ze spisem pasażerów, wypłynął z portu w Bremie w północnych Niemczech i po około 2 tygodniach, dnia 29 listopada 1902 r., przybył do Nowego Jorku. Miał wtedy 18 lat, był stanu wolnego i posiadał obywatelstwo austriackie (jego wieś znajdowała się wówczas w zaborze austriackim). Był z zawodu robotnikiem, a za jego bilet zapłacił brat przebywający w USA.

Wyszukanie osoby umożliwia nam też uzyskanie informacji na temat statku, na którym pasażer przypłynął do Ameryki. Krewny autorki wypłynął z Bremy na statku parowym „Main”, wybudowanym w 1900 r. w Hamburgu i zabierającym 3451 pasażerów (369 w pierwszej klasie, 217 w drugiej klasie i 2865 w trzeciej klasie, w której najprawdopodobniej podróżowało większość emigrantów).

⁸ *Ellis Island Passenger and Ship Search database*, The Statue of Liberty — Ellis Island Foundation, 2020, <https://heritage.statueofliberty.org/passenger> [dostęp: 2020-09-11].

⁹ *List or manifest of alien immigrants for the commissioner of immigration: Required by the regulations of the Secretary of the Treasury of the United States, under Act of Congress approved March 3, 1893, to be delivered to the Commissioner of Immigration by the Commanding officer of any vessel having such passengers on board upon arrival at a port in the United States*

Fot. 1. Ellis Island i Statua Wolności w Nowym Jorku. Źródło: <https://www.travelandleisure.com/attractions/landmarks-monuments/new-york-city-bans-commercial-tours-ellis-island-statue-of-liberty> [dostęp: 2020-09-11].

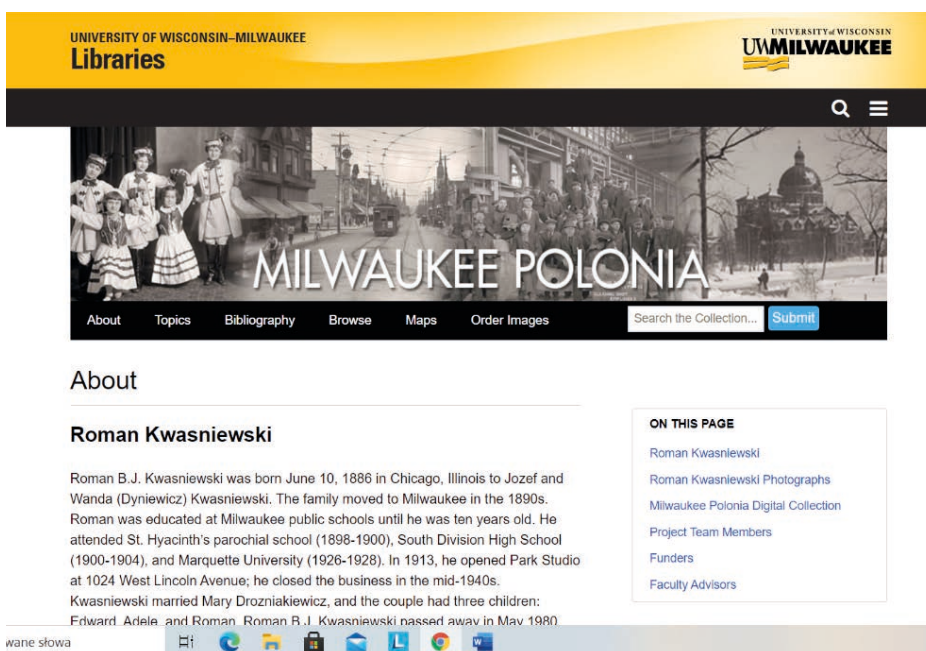

Polacy w Milwaukee

Milwaukee jest największym miastem w stanie Wisconsin. Liczy około 600 000 mieszkańców i znajduje się na zachodnim brzegu jeziora Michigan, 150 km na północ od Chicago. Jest miejscem z największą grupą Polaków w całym stanie. Według spisu powszechnego z 2010 r. w Wisconsin mieszkało około 550 000 Amerykanów polskiego pochodzenia, co stanowiło prawie 10% ludności stanu, ale większość z tych osób nie mówiło w języku polskim. Są oni po Niemcach drugą największą grupę etniczną w Wisconsin. Polonia w tym amerykańskim stanie jest jedną z najstarszych. Przybysze osiedlali się w rolniczej północnej części Wisconsin lub w przemysłowym ośrodku – mieście Milwaukee. Pierwsi Polacy przybyli do Milwaukee w połowie XIX w. i była to głównie tzw. emigracja za chlebem. Większość osiedliła się w rejonie South Side, zwanym Polonią. W Milwaukee powstała pierwsza w USA parafia miejska, tutaj zaczął się też ukazywać pierwszy w kraju dziennik w języku polskim – „Kuryer Polski”. W 1890 r. Milwaukee było największym miastem w Wisconsin ze społecznością polską, która liczyła wówczas 30 000 osób. Liczba ta w 1915 r. wzrosła do 100 000. Współcześnie około 9% mieszkańców miasta ma korzenie polskie.

W bibliotece uniwersyteckiej w Milwaukee od 1979 r. znajdują się unikalne fotografie pozwalające zobaczyć, jak żyła Polonia w tym mieście w pierwszej połowie XX w. Jest to doskonale archiwum dla osób zainteresowanych historią własnej rodziny. University of Wisconsin-Milwaukee Libraries posiadają kolekcję *Milwaukee Polonia: Roman Kwasniewski Photographs*. Zbiór zawiera 29 000 negatywów, 6000 druków, slajdy, pocztówki i dokumenty biznesowe. W latach 2012-2014 zrealizowano projekt, w ramach którego wykonano digitalizację zdjęć, stworzono metadane oraz stronę internetową przedsięwzięcia. Ponad 32 000 dokumentów zostało zdigitalizowanych z oryginalnych negatywów i od 2014 r. są one dostępne na stronie: <https://uwm.edu/mkepolonia/>. Jest to największa kolekcja fotograficzna dotycząca Polonii w USA.

Roman Kwasniewski (1886-1980), urodzony w Chicago syn polskich imigrantów, jako dziecko z rodzicami przeniósł się do Milwaukee, gdzie został do końca życia i tu miał własne studio. Był fotografem dokumentującym życie polsko-amerykańskiej społeczności w Milwaukee w latach 1907-1947. Najwięcej prac powstało w latach 20. i 30. XX w. Na zdjęciach obejrzyć można wiele wydarzeń rodzinnych, np. komunie czy śluby, a także obrazki z dnia codziennego. Kwasniewski bywał na otwarciu różnych obiektów, jak nowy kościół czy most, uczestniczył też w paradach i spotkaniach, fotografował ludzi przy pracy czy na ulicy. Nie był artystą, ale fotografem do wynajęcia i większość swych prac zrobił na zamówienie klientów. Fotograf miał swój własny system numerów i kategorii przedmiotowych, co podczas digitalizacji umożliwiło stworzenie metadanych z informacjami o osobach i miejscach. Opis każdego obiektu zawiera m.in. tytuł, datę wykonania zdjęcia, adres, notę wykonaną przez fotografa, hasła przedmiotowe.

Fot. 2. Milwaukee Polonia: Roman Kwasniewski Photographs, University of Wisconsin-Milwaukee Libraries. Źródło: <https://uwm.edu/mkepolonia/about-the-collection/> [dostęp: 2020-09-11].

W celu ułatwienia wyszukiwania, zdigitalizowaną kolekcję podzielono na kilka kategorii tematycznych: *Basilica of St. Josaphat, Business districts, Catholicism, Education, Fraternal societies & community organizations, Immigration, Kosciuszko Park, Kosciuszko Reds, Kuryer Polski, Leaders and Leadership, Maynard Electric Steel Casting Co., Modjeska Theatre, Polish flats, Sport, St. Joseph Orphanage*. Każdy temat posiada informacje historyczne w formie krótkiego eseju przygotowanego przez pracowników i absolwentów University of Wisconsin-Milwaukee oraz mapę z lokalizacją miejsc związanych z tematem. Do każdego tematu dołączono poddziały z linkami do fotografii i ich metadanych. Np. temat *Education* posiada linki do fotografii w poddziałach: *Schools, Students, Teachers*.

Kolekcję można przeszukiwać również przez hasła przedmiotowe (np. *Family events, Kwasniewski Family, Passports, Portraits, Religion, Residential, Urban scenes* itp.), miejsca (np. *Czerwinski Pharmacy, Lincoln Home Bakery, South Side Park, St. Adalbert Cemetery, Tadych Furniture and Hardware* itp.), daty (dekady: lata 1890-, 1900-, 1910-, 1920-, 1930-, 1940-).

Fot. 3. Typowy dom w dzielnicy polskiej w Milwaukee w 1941 r. Zdjęcie z kolekcji Milwaukee Polonia: Roman Kwasniewski Photographs. Źródło: <https://collections.lib.uwm.edu/digital/collection/mke-polonia/id/33414/rec/14> [dostęp: 2020-09-11].

Milwaukee Polonia: Roman Kwasniewski Photographs jest niezwykle cennym źródłem, przedstawiającym życie codzienne polskich imigrantów od początku do lat 40. XX w. Zdjęcia pokazują jak wyglądali Polacy, jak się ubierali, jakie domy budowali w swojej dzielnicy, jak spędzali czas wolny, jak wyglądały ich szkoły i miejsca pracy. Społeczność była silnie zintegrowana i kultywowała tradycje polskie. Obchodzono polskie święta, organizowano zawody sportowe, grano sztuki teatralne¹⁰. Dzięki kolekcji Kwasniewskiego autorka mogła zobaczyć jak żyli jej krewni mieszkający w Milwaukee w pierwszej połowie XX w.

Spisy ludności w Archiwach Narodowych USA

National Archives and Records Administration¹¹ (NARA) jest agencją, która ma na celu ochronę i przechowywanie dokumentów historycznych i rządowych. Ma ona również za zadanie zwiększenie publicznego dostępu do zasobów wchodzących w skład Archiwów Narodowych USA. Kolekcja NARA obejmuje dokumenty papierowe, mikrofilmy, zdjęcia, filmy, media elektroniczne.

¹⁰ Więcej na temat mieszkańców dzielnicy polskiej w Milwaukee: zob. Lackey Jill Florence, Petrie Rick, *Milwaukee's Old South Side*, Charleston, 2013.

¹¹ *National Archives*, 2020, <https://www.archives.gov/> [dostęp: 2020-09-11]; *National Archives and Records Administration*, Wikipedia, 2020, https://en.wikipedia.org/wiki/National_Archives_and_Records_Administration [dostęp: 2020-09-11].

Opisy zasobów można wyszukiwać przez National Archives Catalog¹², który posiada ponad 2 miliony rekordów i umożliwia dostęp do plików elektronicznych.

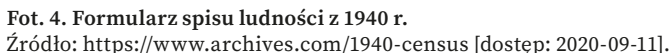
W Archiwach Narodowych przechowywane są przeprowadzane co 10 lat spisy ludności, które zawierają wiele informacji na temat społecznych i ekonomicznych warunków życia w różnych okresach historii Stanów Zjednoczonych. Autorka artykułu znalazła nazwiska swoich krewnych w spisach z 1930 i 1940 r. Spisy te zawierają m.in. następujące dane o osobach: adres, nazwisko, czy mieszkanie (dom) jest własnością czy jest wynajmowany, płeć, rasa, wiek, stan cywilny, wykształcenie, miejsce urodzenia (jeśli cudzoziemcy — to kraj pochodzenia), zawód, a w 1940 r. po raz pierwszy pojawiło się pytanie o dochody z ostatniego roku. Informacje te pozwoliły autorce dowiedzieć się więcej o kolejnym pokoleniu krewnych, urodzonych już w USA.

W dostępnym bezpłatnie spisie z 1940 r.¹³ znaleziono dane o małżeństwie: oboje w wieku 32 lat, urodzeni w stanie Wisconsin, zamieszkiwali w wynajętym domu, za który płacili 25 \$ miesięcznie. Mężczyzna był majstrem w fabryce, kobieta obsługiwała prasę parową w zakładach odzieżowych, a w 1939 r. ich łączny dochód wyniósł 3000 \$¹⁴. Ojciec kobiety był imigrantem przybyłym w 1902 r. do Nowego Jorku, którego dane znaleziono wcześniej w bazie danych Ellis Island Foundation. W 1940 r. był wdowcem i posiadał dom o wartości 1800 \$, w którym oprócz niego mieszkał syn z rodziną (niepracująca żona i dwie córki, dochód w 1939 r. — około 1000 \$) oraz druga niepracująca córka z mężem i dwoma synami (dochód roczny — około 1500 \$). Wszystkie te osoby mieszkaly w południowej dzielnicy Milwaukee zamieszkałej przez Polaków, w rodzinach pracowali głównie mężczyźni, którzy posiadali najwyżej średnie wykształcenie i pracowali przeważnie na stanowiskach robotniczych. Uzyskiwali dochody zbliżone lub poniżej średniego rocznego dochodu w USA, nie zaliczali się więc do ludzi szczególnie zamożnych.

¹² *National Archives Catalog*, National Archives, 2020, <https://www.archives.gov/research/catalog> [dostęp: 2020-09-11].

¹³ *1940 census*, National Archives, 2020, <https://1940census.archives.gov/> <https://www.archives.gov/research/catalog> [dostęp: 2020-09-11].

¹⁴ Według spisu ludności z 1940 r. średni roczny dochód na osobę wynosił 1368 \$. Zob. Petro Diane, *Brother, Can You Spare a Dime?: The 1940 Census: Employment and Income*, „Prologue”, 2012, Vol. 44, no. 1, <https://www.archives.gov/publications/prologue/2012/spring/1940.html> [dostęp: 2020-09-11].

Wgląd w archiwa amerykańskie (baza danych pasażerów statków, cyfrowa kolekcja zdjęć czy spisy ludności) pokazuje, że Polacy żyjący w Milwaukee w pierwszej połowie XX w. przebyli mozolną drogę, by zrealizować swój „amerykański sen”: poczynawszy od trudów podróży do Nowego Świata, poprzez adaptację do nowego środowiska, a skończywszy na staniu się pełnoprawnymi obywatelami USA. Kolejne pokolenia osób z rodziny autorki, których przodkowie emigrowali do Ameryki 100 lat temu, nie mają oprócz polskobrzmiących nazwisk praktycznie żadnych związków z krajem pochodzenia, nie znają języka polskiego i nie odwiedzają Polski.

Przedstawione kolekcje cyfrowe to tylko nieliczne przykłady źródeł informacji na temat Polonii amerykańskiej. Dzięki digitalizacji coraz więcej zasobów dostępnych jest w Internecie i często są to dokumenty, do których dostęp nie wymaga logowania się do bazy lub wnoszenia opłat. Osoby szukające informacji na temat przeszłości swojej rodziny mogą dotrzeć do unikalnych zbiorów, przybliżających warunki życia na emigracji w pierwszej połowie XX w. Amerykańskie biblioteki i archiwa zawierają jeszcze z pewnością wiele cieka-

wych materiałów, które w przyszłości będą dostępne online dla badaczy Polonii i wszystkich zainteresowanych.

Bibliografia:

1. *Digitizing Milwaukee's Polonia at UWM libraries*, Recollection Wisconsin, 2013, <https://recollectionwisconsin.org/digitizing-milwaukeees-polonia> [dostęp: 2020-09-11].
2. *Ellis Island*, Wikipedia, 2020, https://pl.wikipedia.org/wiki/Ellis_Island [dostęp: 2020-09-11].
3. Hubka Thomas C., Kenny Judith T., *The Workers' Cottage in Milwaukee's Polish Community: Housing and the Process of Americanization: 1870-1920*, „Perspectives in Vernacular Architecture”, 2000, Vol. 8, People, Power, Places, pp. 33-52.
4. Kolinski Dennis, *The Origin and Early Development of Polish Settlements in Central Wisconsin*, „Polish American Studies”, 1994, Vol. 51, no. 1, pp. 21-48.
5. Lackey Jill Florence, Petrie Rick, *Milwaukee's Old South Side*, Charleston, 2013.
6. Maass Christel T., *Illuminating the Particular: Photographs of Milwaukee's Polish South Side*, Madison, 2003.
7. Maass Christel T., Gurda John, Kwasniowski Roman B. J., *A Community Portrait: An Excerpt from Illuminating the Particular: Photographs of Milwaukee's Polish South Side*, „The Wisconsin Magazine of History”, 2004, Vol. 87, no. 3, pp. 26-35.
8. Matusiak Krystyna K., Kenny Judith T., *Building of Digital Collection of Photos and Maps: "Milwaukee Neighborhoods" at the University of Wisconsin-Milwaukee Libraries*, „Cartographic Perspectives”, 2004, no. 49, pp. 66-73.
9. Mikoś Michael J., *Polonia w Milwaukee*, „Studia Polonijne”, 1983, T. 6, s. 313-316.
10. Mikoś Michał J., *Archiwalne kartograficzne i fotograficzne polonika w zbiorach Biblioteki Amerykańskiego Towarzystwa Geograficznego na Uniwersytecie Wisconsin w Milwaukee*, „Z Badań nad Książką i Księgozbiorami Historycznymi”, 2017, Tom specjalny, s. 527-535.
11. Mikoś Susan Gibson, *Poles in Wisconsin*, Madison, 2012.
12. *Milwaukee*, Wikipedia, 2020, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Milwaukee> [dostęp: 2020-09-11].
13. *Milwaukee Polonia: The Roman Kwasniewski Photographs*, University of Wisconsin-Milwaukee Libraries, 2020, <https://uwm.edu/mkepolonia/> [dostęp: 2020-09-11].
14. *Milwaukee Polonia*, UW — Milwaukee, Recollection Wisconsin, 2014, <https://recollectionwisconsin.org/milwaukee-polonia-uw-milwaukee> [dostęp: 2020-09-11].
15. *National Archives*, 2020, <https://www.archives.gov/> [dostęp: 2020-09-11].
16. *National Archives and Records Administration*, Wikipedia, 2020, https://en.wikipedia.org/wiki/National_Archives_and_Records_Administration [dostęp: 2020-09-11].
17. Pease Neal, „*Bolujmy więc!*”: *Polish Americans and Bowling in Milwaukee*, „Studia Migracyjne — Przegląd Polonijny”, 2019, nr 3, s. 59-68.

18. Pienkos Donald, *Dimensions of Ethnicity: A Preliminary Report on the Milwaukee Polish American Population*, „Polish American Studies”, 1973, Vol. 30, no. 1, pp. 5-19.
19. Pienkos Donald, *Politics, Religion, and Change in Polish Milwaukee: 1900-1930*, „The Wisconsin Magazine of History”, 1978, Vol. 61, no. 3, pp. 178-209.
20. *Polonia w Stanach Zjednoczonych*, Wikipedia, 2020, https://pl.wikipedia.org/wiki/Polonia_w_Stanach_Zjednoczonych [dostęp: 2020-09-11].
21. Prasałowicz Dorota, *The Cultural Changes of Polish-American Parochial Schools in Milwaukee: 1866-1988*, „Journal of American Ethnic History”, 1994, Vol. 13, no. 4, pp. 23-45.
22. *The Statue of Liberty — Ellis Island Foundation*, 2020, <https://www.statueofliberty.org/ellis-island/> [dostęp: 2020-09-11].
23. Vargas Mark, *Scenes From Polish Working-Class Life in Milwaukee: 1900s–1940s*, „The Historian”, 1994, Vol. 57, iss. 1, pp. 89-96.
24. *Wisconsin*, Wikipedia, 2020, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Wisconsin> [dostęp: 2020-09-11].
25. Zukowski Suzanne M., *From Peasant to Proletarian: Home Ownership in Milwaukee's Polonia*, „Polish American Studies”, 2009, Vol. 66, no. 2, pp. 5-44.

Sources for research on the Polish diaspora in the USA in the first half of the 20th century

Abstract: The article discusses selected digital collections that form a source of information on the life of Polish emigrants in the USA in the first half of the 20th century, focusing mainly on materials about the Polish diaspora living in the city of Milwaukee, Wisconsin. The digital resources of several American institutions are presented: Ellis Island Foundation, University of Wisconsin-Milwaukee (Milwaukee Polonia Roman Kwasniewski Photographs), and National Archives. The text is an attempt to analyze the resources available on the Internet, documenting the history of the author's family members who emigrated from Galicia to the United States over a hundred years ago. **Keywords:** digital collections, Polonia in the USA, Ellis Island Foundation, Milwaukee Polonia Roman Kwasniewski Photographs, National Archives (USA).

WYDARZENIA

Joanna Kołakowska

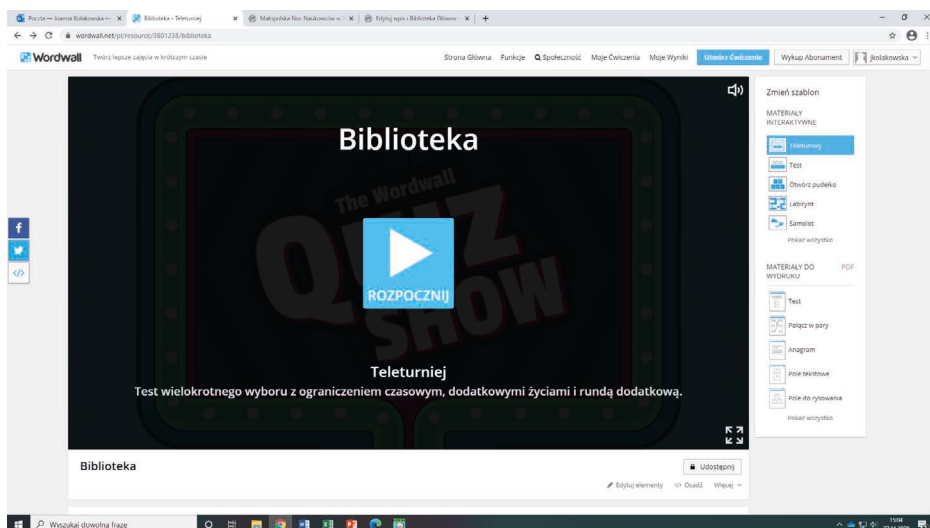
Biblioteka Główna
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Wykorzystanie internetowych narzędzi edukacyjnych na przykładzie platformy Wordwall podczas Małopolskiej Nocy Naukowców w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie

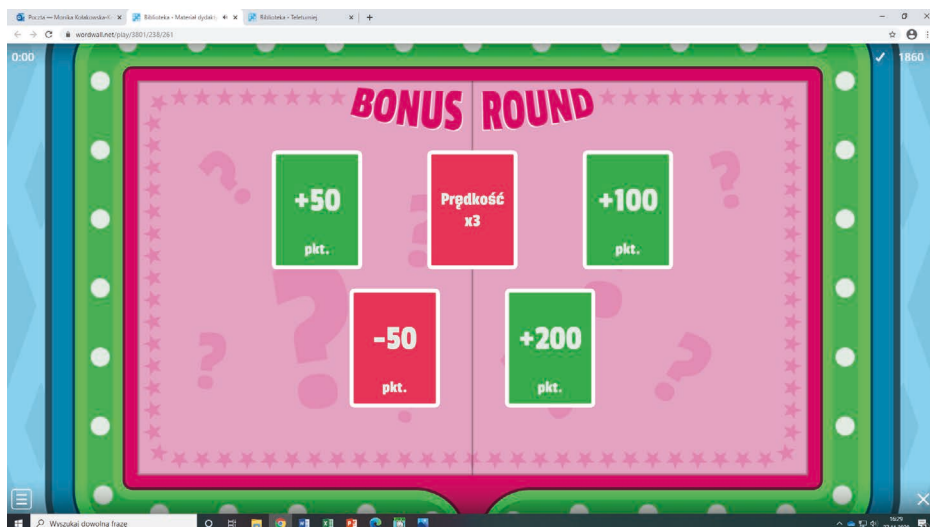
W dniu 27 listopada 2020 r. odbyła się 14 edycja Małopolskiej Nocy Naukowców. Ze względu na pandemię miała ona formę online. W Bibliotece Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie zorganizowany został quiz na temat wiedzy o książce i bibliotece od czasów starożytnych do współczesności. Skierowany był do uczniów szkół średnich, studentów oraz innych zainteresowanych osób. Na platformie Wordwall umieszczono teleturniej pt. „Biblioteka i książka”.

Wordwall służy do zamieszczania materiałów dydaktycznych, które można upubliczniać poprzez łącze do strony ćwiczenia za pośrednictwem poczty elektronicznej, w mediach społecznościowych lub za pomocą innych środków. Dodatkowo ćwiczenia Wordwall mogą być umieszczane na innych stronach internetowych przy użyciu fragmentu kodu HTML.

Podstawowy pakiet jest bezpłatny, można utworzyć pięć materiałów przy wykorzystaniu gotowych szablonów: „Połącz w pary”, „Test”, „Ruletka”, „Otwórz pudełko”, „Znajdź parę”, „Sortowanie grup”, „Losowe karty”, „Łączenie w pary”, „Porządkowanie”, „Anagram”, „Brakujące słowo”, „Teleturniej wykres z etykietami”, „Znajdź słowo”, „Labirynt”, „Podziel na kategorie”, „Ustawianie w kolejności”, „Samolot”.

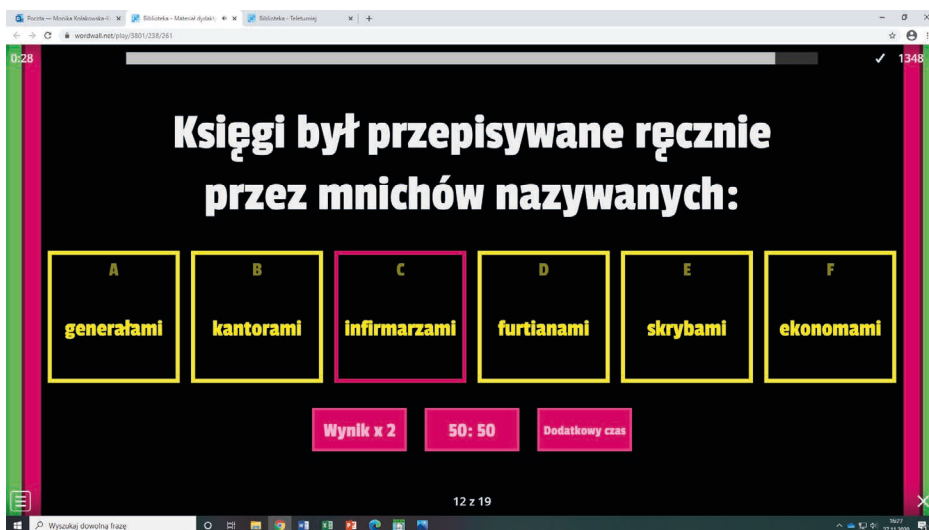

Materiały interaktywne mogą być odtwarzane na dowolnym urządzeniu z dostępem do Internetu, takim jak komputer, tablet czy telefon. Nasze ćwiczenia utworzono przy użyciu szablonu „Teleturniej”. Premiowany był czas wykonania ćwiczeń oraz dodatkowe rundy, polegające na odszukaniu wysoko punktowanych kart. Wynik można było pomnożyć x2, uzyskać dodatkowy czas lub skorzystać z kół ratunkowych 50:50.

Uczestnicy, którzy zgłosili się do udziału w konkursie, w dniu 27 listopada 2020 r. o godz. 16.00 otrzymali link do quizu na platformie Wordwall na podanego w zgłoszeniu maila. Po zakończeniu teleturnieju widoczny był ranking osób, które wzięły udział w zabawie. 25 uczestników z najlepszymi wynikami otrzymało nagrody.

Quiz stanowił element, gdzie był sprawdzany stan wiedzy uczestników. Pytania dotyczyły historii bibliotek, szeroko pojętej wiedzy o książkach oraz ciekawostek z nimi związanych, przykładowo: data wynalezienia druku, nazwa miasta, gdzie powstał pergamin czy tytuł najpopularniejszej książki na świecie. Pytania miały zróżnicowany stopień trudności i nie wykraczały poza wiedzę przekazaną w materiałach dydaktycznych. Zdecydowano się na pytania zamknięte, gdzie jedna odpowiedź jest prawidłowa, gdyż sprzyja to obiektywnemu punktowaniu wyników. Pytania były tworzone w oparciu o prezentacje multimedialną. Dotyczyły zarówno zagadnień ogólnych, jak i bardziej szczegółowych.

Każde pytanie do wybranego szablonu „Teleturniej” składało się z jednej dobrej i pięciu błędnych odpowiedzi. Dodatkowo został wykonany pokaz w programie PowerPoint, do którego link zamieszczono na stronie Biblioteki Głównej pod adresem: <http://bg.up.krakow.pl/wp-content/uploads/2020/11/nocnaukowcow2020.pdf>

Noc Naukowców 2020

Quiz pt. *Biblioteka i książka* – teleturniej wiedzy

Składał się on z 18 slajdów. Zawierał poszerzone wiadomości dotyczące wiedzy o książkach i bibliotekach oraz ukryte odpowiedzi na pytania zamieszczone w teleturnieju.

- W Chinach w 105 r.n.e. został wynaleziony papier.
- Jest to jeden z najbardziej doniosłych wynalazków dla cywilizacji.
- Do Europy tajemnica produkcji papieru przedostała w XII w. się za pośrednictwem Arabów.

Książka towarzyszyła człowiekowi od zarania dziejów.
Obecnie książki są z nami wszędzie.

Wykorzystanie Wordwalla do zajęć to ciekawy sposób na zaprezentowanie własnych treści w formie zabawy, quizu czy też sprawdzenia wiadomości uczestników. Takie formy stwarzają możliwość graficznej prezentacji materiału, wielokanałowych form przekazywania informacji (tekst, obraz, dźwięk, video). Są ponadto interaktywnym sposobem przedstawiania treści szkoleniowych za pomocą np. ćwiczeń interaktywnych i gier. Wpływają również na uatrakcyjnienie procesu uczenia się, w wyniku czego zwiększają zaangażowanie uczestników.

SPRAWOZDANIA

Monika Kołakowska-Kowalska

HR Bussines Partner

Bożena Stanio

HR Bussines Partner

Zespół ds. zarządzania zasobami ludzkimi Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Światowy Tydzień Przedsiębiorczości w Uniwersytecie Pedagogicznym im. KEN w Krakowie — spojrzenie HR na zarządzanie talentami

Streszczenie: W artykule przedstawiono pojęcie talentu, High Potentials (*HIPo*), programu Talent Management, *personal branding*, budowania własnej marki oraz ich wpływu na rozwój osobisty i zawodowy z punktu widzenia wyzwań rynkowych przyszłych pracowników. **Słowa kluczowe:** talent, High Potentials (*HIPo*), program Talent Management, *personal branding*, marka własna, zarządzanie kapitałem ludzkim/zasobami ludzkimi, Światowy Tydzień Przedsiębiorczości.

Światowy Tydzień Przedsiębiorczości organizowany jest od 2008 r. To rozwijający się projekt (<http://www.gew.co>), który angażuje partnerów z całego świata. W ramach tego wydarzenia w dniu 18 listopada 2020 r. odbyło się webinarium z zakresu **zarządzania talentami** i tematyki *personal branding*. Uczestnikami spotkania byli studenci Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie oraz Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.

Omówione podczas webinarium zagadnienia są szczególnie istotne dla młodych ludzi dopiero wchodzących na rynek pracy oraz myślenia w perspektywie rozwoju. W trakcie spotkania poruszono tematykę dbania o własny wizerunek w rozumieniu rozwijania kompetencji, mocnych stron istotnych z punktu widzenia wyzwań rynkowych przyszłych pracowników. Przedstawiono pojęcie *personal branding*, które można doskonalić i prezentować, jako możliwość rozwoju cech i umiejętności przedsiębiorczości z perspektywy budowania własnej marki. Omówiono także pojęcie talentów wg modelu Gallupa oraz grup osób o tzw. wysokim potencjale, High Potentials (*HIPo*).

Go to jest talent?
Czy i czym się wyróżniam?

W jaki sposób firmy poszukują, i zarządzają talentami; magiczne HIGH Potential – kilka słów z życia HR-owca.

Rozpoznaj swój talent i zadbaj o markę własną.
„Markowanie” własną osobą – wskazówki dotyczące budowania marki własnej.

Praca warsztatowa.
Przykładowe narzędzia:
Macierz Identyfikacji Talentów,
Self – Assessment,
Arkusz rozwoju,
Wskaźniki talentów,
Indywidualna Mapa kariery.

Talenty zawsze są w cenie – perspektywa studenta.
Burza mózgów.

Podsumowanie i zakończenie.

Bądź sobą, wszyscy inni są już zajęci.
– Oscar Wilde

UNIWERSYTET PEDAGOGICZNY
im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Podczas webinarium wyjaśniono, iż talenty to naturalny potencjał, a przekłucie ich w mocne strony – obszar mistrzostwa osobistego, zależy jest tylko od konkretnej osoby.

Wyjaśniono, iż badanie talentów można wykonać za pomocą CliftonStrengths, dawniej StrengthsFinder na stronach Centrum Gallupa. Test można wykonać po polsku. Do logowania potrzebny jest kod (dostępny z niektórymi publikacjami Instytutu Gallupa lub na stronach Gallup Strengths Center). Natomiast wzór na mocną stronę można znaleźć w książce Toma Rath’a „Strengths Finder 2.0”, gdzie została opisana w oparciu o przykłady osób, które odkryły talenty.

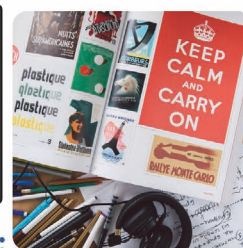
Cztery domeny trzydziestu czterech talentów

WYKONYWANIE (EXECUTING)
Dyscyplina – Discipline
Naprawianie – Restorative
Odpowiedzialność – Responsibility
Organizator – Arranger
Ukierunkowanie – Focus
Osiąganie – Achiever
Pryncypialność – Belief
Rozwaga – Deliberative
Bezstronność – Consistency

WPLYWANIE (INFLUENCING)
Czar – Woo
Dowodzenie – Command
Maksymalista – Maximizer
Komunikatywność – Communication
Poważanie – Significance
Wiara w siebie – Self
Aktywator – Activator
Rywalizacja – Competition

BUDOWANIE RELACJI (RELATIONSHIP BUILDING)
Elastyczność – Adaptability
Empatia – Empathy
Indywidualizacja – Individualization
Współzależność – Connectedness
Integrator – Incluser
Bliskość – Relator
Rozwijanie innych – Developer
Optymista – Positivity
Zgodność – Harmony

MYŚLENIE STRATEGICZNE (STRATEGIC THINKING)
Strateg – Strategic
Uczenie się – Learner
Wizjoner – Futuristic
Zbieranie – Input
Odkrywczość – Ideation
Analityk – Analytical
Intelekt – Intellection
Kontekst – Context

Zgodnie z aktualnymi trendami obowiązującymi na rynku, z punktu widzenia organizacji ważne jest poszukiwanie pracowników charakteryzujących się wysokim poziomem rozwoju kompetencji, które są kluczowe dla całej organizacji. Coraz częściej talent utożsamiany jest z pracownikiem, który ponadprzeciętnie przyczynia się do realizacji celów strategicznych organizacji, wyróżniającym się ponadprzeciętnym potencjałem do dalszego rozwoju.

Według badania Harvard Business School około 3 do 5% wszystkich pracowników w firmie ma „najwyższy potencjał”. Aby należeć do tej elitarnej grupy, trzeba posiadać pewne konkretne cechy, które zostały przedstawione podczas spotkania online.

15

o HIPOs

10 wyróżnionych cech

Jack Zenger oraz Joe Folkman zidentyfikowali wspólnie cechy, jakie wyróżniają osoby typu High Potential.

1. myślenie strategiczne,
2. umiejętność motywowania członków zespołu,
3. otwartość na współpracę,
4. koncentracja na wynikach,
5. dobra wiedza merytoryczna,
6. wysokie standardy etyczne i wartości,
7. wysoki poziom zdolności komunikowania się,
8. promowanie i akceptacja zmiany,
9. podejmowanie ryzyka i zachęcanie innych,
10. bycie wzorem do naśladowania.

Forbes 2014 r.

Dla coraz większej liczby organizacji oczywiste staje się to, iż budowanie przewagi konkurencyjnej uzależnione jest od tego, w jakim stopniu są one w stanie przyciągnąć i utrzymać utalentowanych pracowników. Jest to szczególnie istotne, gdy sukces budowany jest na innowacyjności i wiedzy. W organizacjach wprowadza się różne modele poszukiwania talentów, są one dopasowane do potrzeb danej organizacji. Wśród nich można wymienić efektywne programy zarządzania talentami oparte na zarządzaniu kompetencjami oraz budowanie programów rozwojowych.

okiem HRowca

Etapy Programu Talent Management:

1. Identyfikacja talentów
2. Działania rozwojowe
3. Rozmieszczenie uczestników w organizacji
4. Włączenie uczestników w procesy organizacyjne

kluczowe elementy programu
Talent Management

16

W trakcie webinarium przedstawiono poszczególne etapy programu Talent Management. Wyjaśniono, iż rozwijanie kompetencji pracowników poprzez wprowadzanie wyłącznie programów szkoleniowych bez przemyślanych działań, kompleksowego programu rozwojowo-wdrożeniowego, może powodować spadek zaangażowania i zniechęcenie pracowników. Aż 79% ankietowanych stwierdziło, że brak uznania był głównym powodem rezygnacji z pracy (badania Paula J. Zaka). Podkreślono, iż świadomie zaplanowany proces rozwoju może doprowadzić do sukcesu. Z perspektywy organizacji istnieje możliwość weryfikacji wykorzystania przyszłego potencjału i talentów już na poziomie rekrutacji. Zaakcentowano, iż budować pozycję zawodową możemy poprzez rozwój kompetencji (wiedzy, umiejętności, postaw). Rozwój wymaga zmierzenia się z naszymi możliwościami, ich doskonaleniem, lukami kompetencyjnymi, wyjściem poza strefę komfortu. Podczas spotkania online przedstawiono także zagadnienie *personal branding* – przemyślanego i dobrze zaplanowanego procesu zarządzania własnym wizerunkiem zawodowym oraz karierą, a także życiem osobistym. Podkreślono, iż kluczowymi wskaźnikami są m.in.: autentyczność, spójność oraz przydatność.

„Bez względu na to, ile mamy lat, jakie zajmujemy stanowisko i w jakiej branży pracujemy, wszyscy musimy sobie uświadomić, jak ważny jest branding. Jesteśmy dyrektoraми generalnymi własnych firm: Ja Sp.z o.o.(...). We współczesnym świecie biznesu naszym najważniejszym zadaniem jest promowanie marki «Ty». (...) Ty jesteś marką. To Ty kierujesz swoją marką... Musisz zacząć myśleć o sobie inaczej. Nie jesteś «pracownikiem», nie «należysz» do żadnej organizacji na stałe, nie określa Cię opis Twojego stanowiska, nie sprowadzasz się tylko do niego. (...) Stanowisko dyrektora generalnego firmy Ja Sp. Z o.o. zobowiązuje Cię do rozwijania samego siebie, promowania siebie i podejmowania działań, które zapewnią Ci zainteresowanie rynku”.

Tom Peters „The Brand Called You”

Na zakończenie, jak również w celu podsumowania wiadomości omówionych podczas webinarium zorganizowany został quiz zamieszczony na platformie Wordwall.

HR view on talent management. A report from a webinar held during the Global Entrepreneurship Week

Abstract: The article presents and examines the meaning of talent, High Potentials (*HIPo*), Talent Management program, *personal branding* and the creation of successful brand building, as well as their impact on one's personal and professional development from the point of view of the market challenges of future employees. **Keywords:** talent, High Potentials (*HIPo*), Talent Management, personal branding, brand building, human resources management, Global Entrepreneurship Week.

Monika Kołakowska-Kowalska

HR Bussines Partner

Bożena Stanio

HR Bussines Partner

Zespół ds. zarządzania zasobami ludzkimi Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Zaufanie — jako najwyższa wartość w pracy. Sprawozdanie ze spotkania Polskiego Stowarzyszenia HR Business Partner

Streszczenie: W artykule przedstawiono aspekt zaufania w pracy, 8 czynników wpływających na zaufanie: jasne oczekiwania, docenianie, *empowerment*, otwartość, troska/wrażliwość, rozwój, uczciwość, radość (*joy*) w oparciu o literaturę i wyniki badań Paula J. Zaka. **Słowa kluczowe:** zaufanie w pracy, czynniki wpływające na zaufanie w pracy, budowanie kultury organizacyjnej, zarządzanie kapitałem ludzkim/zasobami ludzkimi, „O zaufaniu, czyli najważniejszej wartości w pracy”.

W dniu 30 listopada 2020 r. odbyło się spotkanie dla członków Polskiego Stowarzyszenia HR Business Partner, jak również osób zainteresowanych HR/zarządzaniem kapitałem ludzkim. Spotkanie przygotowane w formie webinarium poprowadził Grzegorz Filipowicz — ekspert ZZL, Business Partner w ForFuture oraz wykładowca na kilku uczelniach; prezes Polskiego Stowarzyszenia HR Business Partner oraz partner EAPM (European Association for People Management); autor kilku książek, licznych publikacji oraz narzędzi HRBP.

Tematyka webinarium była poświęcona aspektom *Zaufania — jako najwyższej wartości w pracy*. Pod lupę wzięto zagadnienie zaufania jako wartości, która występuje w każdej organizacji, niezależnie od tego czy dana organizacja posiada zbiór (chmurę) wartości wpływających na kulturę organizacyjną, czy też nie. Rozpatrywano znaczenie i wpływ zaufania na kluczowe wskaźniki efektywności pracownika i całej organizacji. Webinarium zakończyły warsztaty i następująca po nich wymiana wypracowanych w grupach pomysłów na temat czynników kształtujących zaufanie w pracy.

To właśnie czynniki zaufania były wiodącym tematem przewijającym się przez całe online spotkanie. W oparciu o neuropsychologiczną literaturę oraz główną pozycję Paula J. Zaka, profesora ekonomii Center for Neuroeconomics Studies „Trust Factors”, prowadzący przedstawił uczestnikom spotkania świat liczą-

nych powiązań neuropsychologii z ekonomią oraz wpływu neuroprzekaźników, takich jak oksytocyna na zwiększanie *zaufania*.

Na podstawie badań prowadzonych przez Paula J. Zaka dotyczących budowania kultury zaufania wysunięto tezę, że pracownicy w organizacjach o wysokim stopniu zaufania są bardziej produktywni, mają więcej energii w pracy, lepiej współpracują i pozostają z pracodawcami dłużej niż osoby pracujące w firmach o niskim zaufaniu. Ponadto wykazują mniej chronicznego stresu i są szczęśliwsi ze swojego życia, a te czynniki z kolei zwiększają ich wydajność w pracy.

W globalnym badaniu CEO z 2016 r. PwC podało, że 55% prezesów uważa, że brak zaufania stanowi zagrożenie dla rozwoju ich organizacji. Jednak większość zarządów czy decydentów niewiele zrobiła, aby zwiększyć zaufanie pracowników w swoich organizacjach.

Postawione pytanie „Dlaczego?” nie pozostało bez odpowiedzi. Na podstawie opracowań, eksperymentów i badań prowadzonych przez Paula J. Zaka wyróżniono i przedstawiono uczestnikom 8 *czynników wpływających na zaufanie*, które zostały szczegółowo omówione przez prowadzącego spotkanie Grzegorza Filipowicza.

A są to :

- Jasne oczekiwania
- Docenianie
- Empowerment
- Otwartość
- Troska/wrażliwość

- Rozwój
- Uczciwość
- Radość (*joy*)

Każdy z tych ośmiu czynników jest zbiorem zachowań, które można zmierzyć, poddać analizie i kształtować w sensie organizacyjnym tak, aby zwiększyć efektywność.

Jasne oczekiwania

Jeśli chodzi o oczekiwania wobec pracownika nie ulega wątpliwości, że powinny być jasne, konkretne, wymierne i weryfikowalne. Przydzielanie zespołowi trudnych, ale wykonalnych prac, biorąc pod uwagę neurobiologię, powoduje że umiarkowany stres związany z tego typu zadaniem uwalnia neurochemikalia, w tym oksytocynę i adrenokortykotropinę, które intensyfikują skupienie ludzi i wzmacniają więzi społeczne oraz wpływają na zwiększenie zaufania. Zatem wyzwania są dobrze postrzegane i odbierane przez pracowników. Jedyne warunki — muszą być powtarzalne i adekwatne co do stopnia trudności.

Docenianie

Neuronauka pokazuje, że uznanie ma największy wpływ na zaufanie. W szczególności, gdy pojawia się natychmiast po osiągnięciu celu i gdy jest namacalne, nieoczekiwane, osobiste i publiczne. Dopamina uwalniana w mózgu pod wpływem np. oczekiwania na nagrodę, zwiększa energię i poprawia samopoczucie. Badania dowodzą, że 55% ogółu pracowników zgodziło się co do tego, że doce-

nianie i uznanie przez przełożonego zwiększa ich wydajność w pracy. Najnowsze analizy na podstawie *exit interview* potwierdzają, że 79% pracowników to właśnie „brak uznania” podaje, oprócz aspektów finansowych, za główny powód rezygnacji z pracy.

Empowerment

Kolejny czynnik określany jako *empowerment*, o którym Grzegorz Filipowicz mówił, iż jest bardzo widoczny w deklaracjach różnych organizacji, natomiast nie ma odzwierciedlenia w ich stosowaniu. Z badań wynika, że prawie dwie trzecie pracowników chciałoby mieć większą autonomię w pracy. Autonomia dla pracownika z jednej strony podkreśla zaufanie, jakim zostaje obdarowany przez pracodawcę, ale również działa motywacyjnie i zwiększa zaangażowanie pracownika w rozwiązanie problemu. Ponadto tzw. *empowerment* promowany w zarządzaniu wpływa na innowacyjność. W szczególności jeśli weźmiemy pod uwagę perspektywę w aspekcie coachingowym — różni ludzie próbują różnych podejść i wypracowują nieszablone rozwiązania. Ankieta przeprowadzona przez Citigroup i LinkedIn w 2014 r. wykazała, że prawie połowa pracowników zrezygnowałaby z 20% podwyżki, aby mieć większą kontrolę nad sposobem pracy.

Otwartość

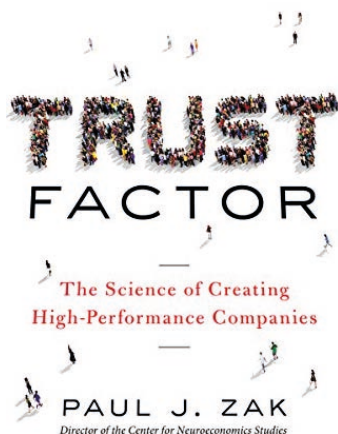
Tylko 40% pracowników twierdzi, że jest dobrze poinformowanych o celach, strategiach i taktyce swojej firmy. Ta niepewność co do kierunku firmy może prowadzić do chronicznego stresu, który hamuje uwalnianie oksytocyny i osłabia pracę zespołową. Antidotum na taką sytuację jest otwartość. Organizacje, które dzielą się swoimi strategiami i wizjami z pracownikami, zmniejszają niepewność co do tego, dokąd zmierzają i dlaczego. Stała komunikacja ma kluczowe znaczenie, wpływa na zaangażowanie, klaruje niepewne sytuacje i zwiększa poczucie bezpieczeństwa u pracownika, a tym samym buduje zaufanie do pracodawcy.

Troska/wrażliwość

Niewątpliwie ważnym, nie tylko dla psychologów, aspektem wpływającym na zaufanie jest okazywanie troski i bycie wrażliwym pracodawcą. Mimo, że w pracy często słyszymy, że powinniśmy skupić się na wykonywaniu zadań, a nie na zawieraniu znajomości, eksperymenty neurobiologiczne pokazują, że kiedy ludzie celowo budują więzi społeczne w pracy, ich wydajność poprawia się. Badanie Google również wykazało, że menedżerowie, którzy „wyrażają zainteresowanie i troskę o sukcesy członków zespołu i ich osobiste samopoczucie”, przewyższają innych pod względem jakości i ilości swojej pracy.

Rozwój

Firmy, które cieszą się dużym zaufaniem pracowników stawiają na rozwój talentów. Niektórzy nawet uważają, że kiedy menedżerowie wyznaczają jasne cele, dają pracownikom autonomię w ich osiągnięciu i zapewniają spójne informacje zwrotne, roczna ocena wyników wstecz nie jest już konieczna. Zamiast

tego menedżerowie i bezpośredni podwładni mogą skupić się na rozwoju zawodowym i osobistym. Niestety 75% pracowników twierdzi, że nie ma jasno wyznaczonej ścieżki rozwoju zawodowego, a 31% uważa, że pracodawca nie przeszkolił ich wystarczająco.

Uczciwość

Naturalni przywódcy zachowują wiarygodność i uczciwość, która przejawia się w odwołaniu do zasad i równego traktowania pracowników. Stosunek pracowników wobec zarządów jest niejednoznaczny. Z badań ankietowanych wynika, iż prawie 80% pracowników zadeklarowałaby rezygnację z podwyżki o 2% na rzecz zmiany prezesów firmy.

Radość (joy)

Praca w organizacji, która cieszy się kulturą wysokiego zaufania i zaangażowania wpływa na wiele aspektów życia zawodowego i prywatnego każdego pracownika. Radość jest czymś naturalnym, wynikającym m.in z zaufania do współpracowników, pracodawcy, ogólnego dobrego samopoczucia w miejscu pracy. Nie można jej wskazać jako celu organizacji, ale wpływając na wewnętrzne procesy możemy kształtować wiele wymienionych wyżej czynników, poczynając od zaufania w pracy.

Organizacje cieszące się dużym zaufaniem pociągają ludzi do odpowiedzialności, ale bez mikrozarządzania nimi. Traktują ludzi jak odpowiedzialnych dorosłych.

Powiązanie ekonomii, procesów zarządzania kapitałem ludzkim i neurobiologii przedstawione na spotkaniu przez Grzegorza Filipowicza w oparciu o literaturę i wyniki badań Paula J. Zaka, jest niewątpliwie ciekawym podejściem, inspiruje

do poszukiwań własnych i prowadzi do refleksji nad stanem zaufania pracownika w różnych sytuacjach zawodowych. Z perspektywy członka Polskiego Stowarzyszenia HR Business Partner, tematyka wykorzystania strategii budowania zaufania w organizacji jest niezwykle ważna i przydatna w budowaniu kultury organizacyjnej i rozwoju zawodowych kompetencji. Poglębianie zrozumienia jak kultura firmy wpływa na jej efektywność, może stać się również nurtującym zagadnieniem dla obecnych i przyszłych liderów oraz pracodawców.

Trust — as the highest value at work. A report from the meeting of the Polish HR Business Partner Association

Abstract: The article presents and examines the aspect of trust at a workplace and 8 trust factors: clear expectations, appreciation, empowerment, openness, care/sensitivity, development, honesty, and joy, based on the work and the results of research of Paul J. Zak. **Keywords:** trust at the work, trust in work, trust factors, factors influencing trust, culture of the organization, human resources management.

REKOMENDACJE

Renata Ciesielska-Kruczek

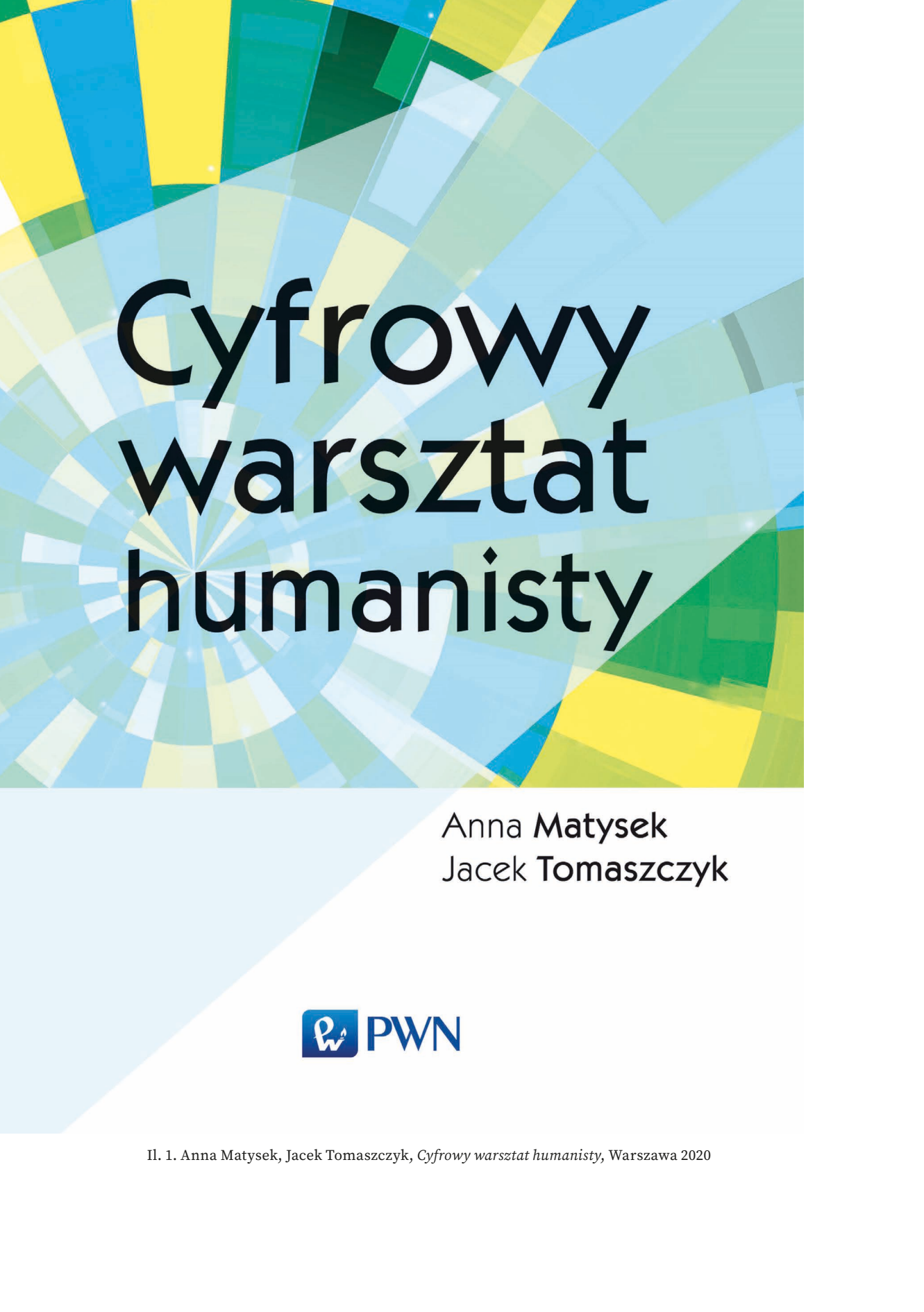
Biblioteka Filologii Angielskiej
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Świat cyfrowej humanistyki

Anna Matysek, Jacek Tomaszczyk,
Cyfrowy warsztat humanisty, Warszawa 2020

Pojęcie *humanistyka cyfrowa* definiuje taką działalność naukową humanistów, w której techniki informatyczne zastosowane zostały do prowadzenia szerokich badań i analiz komputerowych. Cyfrowe narzędzia i nowe metodologie badawcze, które tych narzędzi wymagają, opisuje książka Anny Matysek i Jaceka Tomaszczyka „Cyfrowy warsztat humanisty”. Publikacja stanowi przyjazny podręcznik, zwłaszcza dla studentów i doktorantów piszących prace dyplomowe i rozprawy doktorskie. Podpowiada jak wykorzystać kolekcje cyfrowe do celów badawczych, wskazuje obecne możliwości, aktualne zdigitalizowane zbiory, popularne aplikacje i źródła informacji odpowiadające potrzebom naukowców z dziedzin humanistycznych.

Książka przedstawia najbardziej funkcjonalne, zwykle bezpłatne, aplikacje i źródła informacji, wzbogacone instrukcją pozwalającą osiągnąć jak najlepsze rezultaty wyszukiwania i opracowania danych. Publikacja wydana w 2020 roku, będzie pomocna dla humanistów, którzy pragną poszerzyć swój warsztat naukowca o narzędzia komputerowe, zwiększając efektywność prowadzonych badań. Współczesna humanistyka, jak i inne nauki, wykorzystuje technologie informacyjno-komunikacyjne, a jej badacze stosują techniki informatyczne do prowadzenia szerokich badań i analiz. Układ rozdziałów odpowiada etapom pracy naukowej i prowadzi badacza od pomysłu — koncepcji, poprzez specjalistyczne źródła i metody wyszukania informacji, do poziomu zarządzania bibliografią. Znajomość cyfrowego warsztatu wspomaga proces badawczy, którego uwieńczeniem jest publikacja tekstu. Prace naukowe zaczynają się od określenia tematu i problemu badawczego, a następnie polegają na poszukiwaniu źródeł i zebra-

Cyfrowy warsztat humanisty

Anna Matysek
Jacek Tomaszczyk

Il. 1. Anna Matysek, Jacek Tomaszczyk, *Cyfrowy warsztat humanisty*, Warszawa 2020

niu literatury przedmiotu. Programy komputerowe i bazy danych usprawniają tworzenie notatek i zapisywanie danych bibliograficznych.

Książka podzielona została na cztery główne rozdziały, a początkowy dotyczy pracy koncepcyjnej naukowca. Pierwszym krokiem badacza jest określenie zakresu problemu, tematyki, koncepcji, które można zaprezentować i zilustrować za pomocą *mapy myśli* (aplikacje internetowe, aplikacje desktopowe). Innym sposobem wizualizacji koncepcyjnej pracy nad publikacją jest *outlining*, czyli tworzenie tekstowej struktury hierarchicznej, polegającej na dzieleniu szerokich zagadnień na coraz węższe, poprzez dodanie kolejnych poziomów szczegółowości (układ przypomina spis treści).

Drugi rozdział omawia uniwersalne i specjalistyczne źródła wraz z najskuteczniejszymi metodami pozyskiwania informacji: bazy bibliograficzne, katalogi biblioteczne, bazy danych rejestrujące książki i artykuły z czasopism, biblioteki cyfrowe, repozytoria. Anna Matysek i Jacek Tomaszczyk przedstawiają najważniejsze zarówno polskie, jak i zagraniczne źródła informacji i bazy danych. Rozdział ten uzupełnia informacja o wyszukiwarkach naukowych, z których najpopularniejszą jest *Google Scholar*, indeksująca najwięcej zasobów spośród narzędzi tego typu. Dzięki niej można docierać do zbiorów w różnych językach z wielu dyscyplin i źródeł. Zebrane zasoby pomagają zbudować warsztat będący bazą badawczą, kolekcją literatury przedmiotu. Poszczególne podrozdziały nie tylko wymieniają specjalistyczne źródła gromadzące informacje o piśmiennictwie z zakresu nauk humanistycznych, ale również je charakteryzują, opisują ich zawartość i podpowiadają strategię ich przeszukiwania.

Dla współczesnego naukowca pomocne są zwłaszcza bazy danych książek i czasopism, w których zamieszczone są pełne teksty publikacji. Takimi ogólnodostępnymi źródłami internetowymi, które oferują pełne teksty dokumentów, są biblioteki cyfrowe i repozytoria. Udostępniają one nie tylko książki i czasopisma, ale również zdjęcia, grafikę, mapy, nagrania dźwiękowe, filmy. Pomocne w przeszukiwaniu danych kolekcji są szczegółowe opisy każdego zdigitalizowanego egzemplarza. Jak przekonują autorzy omawianej książki, sama znajomość źródeł nie wystarczy, aby dotrzeć do potrzebnych dokumentów. Konieczna jest umiejętność formułowania zapytań, selekcji dokumentów, stosowania filtrów, które składają się na strategię wyszukiwawczą. Dzięki szczegółowym danym, zawartym w opisie dokumentu (metadane), możemy precyzyjnie sformułować nasze zapytanie i otrzymać wyselekcjonowany zbiór dokumentów potrzebnych do naszej pracy badawczej. Autorzy opisali strategię wyszukiwawcze: wyszukiwanie proste, fasetowe, strategię wzrostu perły czy strategię indeksów cytowań oraz omówili ich efektywność w gromadzeniu źródeł.

W rozdziale trzecim (*Gromadzenie informacji*) przedstawione zostały metody pracy z procesorem tekstu, menedżerem bibliografii i elektronicznym notatnikiem. Posługiwanie się tymi trzema aplikacjami w sposób systemowy znacząco usprawnia proces badawczy, skracając czas wyszukiwania i opracowania ma-

teriałów oraz ułatwiając pisanie tekstu. Praca naukowa wykorzystująca teksty źródłowe polega na ich wyszukiwaniu, gromadzeniu oraz poprawnym opisywaniu i cytowaniu. Pomocny przy tych żmudnych zapisach powinien być *menadżer bibliografii*. Pozwala on skupić się na merytorycznej stronie przygotowywanego naukowego opracowania, a o poprawność opisów bibliograficznych zadba program komputerowy. Największą zaletą menadżerów bibliografii jest tworzenie przypisów i bibliografii zgodnie z wybranym stylem. Programy do zarządzania bibliografią umożliwiają tworzenie zarówno poprawnych przypisów bibliograficznych, jak i automatyczne generowanie bibliografii załącznikowej. Autorzy książki na przykładzie aplikacji programu Zotero uczą swoich czytelników instalacji oprogramowania, pracy nad tworzeniem kolekcji, gromadzenia źródeł, ręcznego dodawania źródła oraz importowania plików z opisami. Wszystkie opisane funkcje uzupełniają zrzuty ekranów. Zademonstrowane zostały *elektroniczne notatniki*, dzięki którym zyskujemy niespotykane w świecie analogowym możliwości gromadzenia różnego typu informacji – tekstu, grafiki, dźwięku, animacji, stron internetowych.

Ostatni rozdział *Warsztat pisania* wskazuje, że teraz nadszedł już czas na naukowe efekty myśli naukowców. „Gdy przygotowaliśmy już koncepcję pracy za pomocą mapy myśli lub aplikacji Dynalist, wyszukaliśmy odpowiednią literaturę w różnych serwisach, zgromadziliśmy opisy bibliograficzne w Zotero oraz stworzyliśmy notatki w OneNote, nadszedł czas, aby przystąpić do pisania pracy w procesorze (edytorze) tekstu”¹. W rozdziale zostały opisane następujące zagadnienia: przypisy i bibliografia załącznikowa, struktura dokumentu i kolekcji tekstu, nagłówki i panel nawigacyjno-wyszukiwawczy, stosowanie narzędzi językowych niezbędnych przy tworzeniu treści artykułu lub książki.

Podsumowując, należy stwierdzić, że książka zachęca do korzystania z zaprezentowanych aplikacji w pracy badawczej. Narzędzia cyfrowe wnoszą wiele korzyści, ułatwiając gromadzenie dokumentów i analizę prac badawczych. Rzeczywistość cyfrowa jest wszechobecna, więc i świat nauk humanistycznych korzysta z jej niewątpliwych dobrodziejstw. Jak rzeczywistość cyfrowa może być użyteczna dla nas, humanistów? Cyfrowe narzędzia i nowe metodologie badawcze są szansą dającą niespotykane dotąd możliwości przetwarzania i analizy tekstów, nowe formy prezentacji, dostępności i popularyzacji wyników.

¹ Matysek Anna, Tomaszczyk Jacek, *Cyfrowy warsztat humanisty*, Warszawa, 2020, s. 193.

Informacje o autorach

Marzena Błach

młodszy bibliotekarz dyplomowany, pracownik Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

Renata Ciesielska-Kruczek

starszy bibliotekarz dyplomowany, kierownik Biblioteki Filologii Angielskiej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

Bartłomiej Duda

starszy bibliotekarz, pracownik Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

Agnieszka Folga

starszy bibliotekarz dyplomowany, kierownik Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

Małgorzata Furgał

kustosz dyplomowany, dyrektor Biblioteki Politechniki Poznańskiej.

Joanna Kołakowska

starszy bibliotekarz dyplomowany, pracownik Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

Piotr Milc

młodszy bibliotekarz dyplomowany, pracownik Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

Ewa Piotrowska

starszy bibliotekarz dyplomowany, sekretarz naukowy Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

Karolina Popławska

kustosz dyplomowany, kierownik Oddziału Informacji Naukowej Biblioteka Politechniki Poznańskiej.

Elżbieta Twardy

starszy bibliotekarz, pracownik Oddziału Informacji Naukowej Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie.

Monika Kołakowska-Kowalska — HR Business Partner, prawnik, 17 lat doświadczenia w obszarze HR, prawa pracy, kadr i płac. Posiada doświadczenie, jako trener w szkoleniach z zakresu: systemu ocen okresowych, opisów stanowisk pracy, obsługi klienta, komunikacji, rekrutacji oraz szkoleń z zakresu czasu pracy i prawa pracy.

Bożena Stanio — HR Business Partner, 16 lat doświadczenia w obszarze HR i szeroko pojętego marketingu i promocji. Posiada doświadczenie, jako trener w szkoleniach z zakresu: systemu ocen okresowych, opisów stanowisk pracy, obsługi klienta, techniki sprzedaży, komunikacji, rekrutacji, NVC.

BIBLIOTEKA I EDUKACJA

ISSN 2299-565X